

RAPORT PISM

OCENA PROGRAMU przebrojenia rosyjskich sił zbrojnych w latach 2011–2020

CZERWIEC 2021

ANNA MARIA DYNER

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

**Ocena programu
przebrożenia rosyjskich sił zbrojnych
w latach 2011–2020**

Anna Maria Dyner

Warszawa, czerwiec 2021

© Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2021

Zdjęcie na okładce
Karasev Viktor / Shutterstock.com

Redakcja tekstu i korekta
Marta Przyłuska-Brzostek

Redakcja techniczna i projekt okładki
Dorota Dołęgowska

ISBN 978-83-66091-91-7

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
ul. Warecka 1a, 00-950 Warszawa
tel. (+48) 22 556 80 00, faks (+48) 22 556 80 99
pism@pism.pl, www.pism.pl

SPIS TREŚCI

Główne wnioski i rekomendacje	5
Wstęp	6
1. Najważniejsze założenia Państwowego Programu Uzbrojenia 2011–2020	8
2. Wojska Lądowe	12
3. Marynarka Wojenna	15
4. Siły Powietrzno-Kosmiczne	17
5. Rosyjskie Wojska Strategicznego Przeznaczenia (RWSN)	20
6. Broń hipersoniczna i inne systemy uzbrojenia	22
Broń hipersoniczna	22
Taktyczna broń jądrowa	23
Logistyka	23
Zdolności do działań w cyberprzestrzeni i walki radioelektronicznej	24
System dowodzenia (C2)	24
7. Plan Przebrojenia 2018–2027	25
8. Konsekwencje dla polityki zagranicznej i obronnej Rosji	27
9. Wnioski dla Polski i NATO	30

GŁÓWNE WNIOSKI I REKOMENDACJE

- Mimo sankcji nałożonych w 2014 r. Rosji udało się zrealizować podstawowy formalny cel Państwowego Programu Uzbrojenia (PPU) na lata 2011–2020: osiągnąć 70-procentowy udział nowoczesnego uzbrojenia w siłach zbrojnych. Rosja określa jako nowoczesne nie tylko nowo wyprodukowane, ale także niektóre zmodernizowane typy uzbrojenia. Niezależnie od wątpliwości metodologicznych, ogólny potencjał sił zbrojnych Rosji wyraźnie wzrósł od 2011 r.
- Najwyższym odsetkiem (81%) nowoczesnej broni dysponują Rosyjskie Wojska Przeznaczenia Strategicznego, które są podstawą potencjału odstraszania jądrowego Rosji.
- W trakcie realizacji Programu wprowadzono do niego zmiany wynikające z konieczności odpowiedzi na potrzeby operacyjne sił zbrojnych biorących udział w działaniach na Ukrainie i w Syrii, a także z problemów technicznych przy wdrażaniu najnowocześniejszych projektów (czołg T-14 Armata, myśliwiec Su-57) oraz z niewystarczającego finansowania. Środki zostały w pierwszej kolejności przeznaczone na prace nad projektami dającymi Rosji przewagę operacyjną nad innymi państwami i dodatkowe możliwości oddziaływania politycznego, np. na bronie hipersonicznej.
- Zdecydowana większość nowego bądź zmodernizowanego uzbrojenia trafiła do zachodniej części Rosji. Oficjalnie była to odpowiedź na działania państw NATO, które w 2014 r. zdecydowały się na wzmocnienie wschodniej flanki. Faktycznie wynikało to z postrzegania przez Rosję Sojuszu jako głównego zagrożenia. Należy oczekiwać dalszego wzmocnienia rosyjskich sił na tym kierunku strategicznym.
- W kolejnym PPU na lata 2018–2027 za priorytetowe uznane zostały Wojska Lądowe. Ważne będzie też przebrojenie Marynarki Wojennej, co pokazuje, że Rosja chce być gotowa do prowadzenia zarówno operacji lądowej o znacznej skali, jak i działań dalekomorskich.
- Rosja, prowadząc politykę wobec sąsiadów oraz państw NATO, będzie nadal wykorzystywać wzrost potencjału militarnego. Zwiększanie rosyjskich zdolności wojskowych na zachodnim kierunku strategicznym powinno więc spotkać się z odpowiedzią ze strony Sojuszu w zakresie wzmocnienia potencjału odstraszania i obrony na wschodniej flance. Tak jak dotychczas musi być ona wyważona, aby zyskać konsens wszystkich sojuszników, jednak powinna brać pod uwagę postępy modernizacji rosyjskiej armii oraz zmiany lokalnej równowagi sił. Szczególnie istotne jest zatem dalsze wzmocnienie zdolności w zakresie obrony przeciwrakietowej i powietrznej, oraz inwestycje w siły morskie, drony i amunicję krążącą.

WSTĘP

Państwowy Program Uzbrojenia to dokument obejmujący średniookresowe plany modernizacji technicznej wszystkich rodzajów sił zbrojnych (SZ) Rosji. Uwzględnia analizę i ocenę zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego. Powstanie PPU jest koordynowane przez Ministerstwo Obrony, które w opracowanie dokumentu angażuje inne resorty i przedsiębiorstwa przemysłu zbrojeniowego. PPU podlega okresowym przeglądom, dzięki którym można przeprowadzić jego rewizję, wykorzystując doświadczenia m.in. z prowadzonych operacji wojskowych. Przed PPU 2011–2020 Rosja realizowała m.in. PPU na lata 2007–2015, który jako najważniejszy cel stawiał podniesienie do 30% udziału nowoczesnego uzbrojenia w siłach zbrojnych.

Zgodnie z danymi przedstawionymi przez rosyjskie władze (zarówno ministra obrony, jak i prezydenta) w 2020 r. udało się zrealizować założony dziesięć lat wcześniej cel formalny PPU 2011–2020, a więc osiągnąć stan, gdy udział nowoczesnego uzbrojenia we wszystkich rodzajach sił zbrojnych przekracza 70%¹. Trudno jednak jednoznacznie ocenić przyjętą przez rosyjskie Ministerstwo Obrony metodologię i wskazać, jaka część uzbrojenia jest zupełnie nowa, a jaka została jedynie w mniejszym lub większym stopniu zmodernizowana.

Państwowy Program Uzbrojenia na lata 2011–2020 został przygotowany w specyficznych warunkach. Stanowił integralną część zainaugurowanej w 2009 r. przekrojowej reformy rosyjskich sił zbrojnych. Ponadto powstawał w momencie, kiedy Rosja po raz pierwszy w swojej współczesnej historii dysponowała wystarczającymi środkami finansowymi i możliwościami technicznymi do realizacji takiej reformy, co wynikało głównie z rosnących dochodów ze sprzedaży surowców energetycznych. Założenia dokumentu korespondowały też z powstającą wówczas kolejną wersją rosyjskiej doktryny wojskowej, która ukazała się w 2010 r.²

W doktrynie z 2010 r. za istotne zagrożenie Rosja uznała: tworzenie i rozmieszczanie strategicznych systemów obrony przeciwrakietowej, które podważają globalną stabilność i naruszają istniejącą równowagę sił strategicznych (jądrowych), militaryzację przestrzeni kosmicznej, a także rozmieszczanie strategicznych niejądrowych systemów broni precyzyjnej. W dokumencie podkreślono również, że operacje wojskowe będą charakteryzować się rosnącym znaczeniem precyzyjnej broni elektromagnetycznej, laserowej, systemów informatycznych, bezzałogowych statków powietrznych i autonomicznych pojazdów morskich. Wskazano też, że broń jądrowa pozostanie ważnym czynnikiem zapobiegania wybuchowi nuklearnych konfliktów zbrojnych i konfliktów zbrojnych z użyciem broni konwencjonalnej.

Odpowiedź na te wyzwania i zagrożenia została w znacznym stopniu odzwierciedlona w PPU na lata 2011–2020. Jednym z priorytetów było unowocześnienie sił strategicznych, co korespondowało z treścią doktryny, według której Rosja musi utrzymać ich stan, poziom gotowości bojowej oraz wyszkolenie załóg w stopniu gwarantującym wyrządzenie agresorowi określonych szkód w każdych warunkach (a więc w praktyce utrzymanie zdolności do odwetowego uderzenia jądrowego o dotkliwej skali). W doktrynie z 2010 r. założono też kompleksowe przebrojenie jednostek wojskowych znajdujących się w stałej gotowości bojowej, sił antyterrorystycznych czy inżynieryjno-technicznych.

¹ *Razsziriennoe zasiedaniye kollegii Minoborony*, Razdiely sajta Priezidenta Rossii, 21 grudnia 2020 r., <http://kremlin.ru/events/president/news/64684>.

² *Wojennaja doktrina Rossijskoj Federacii 2010*, Razdiely sajta Priezidenta Rossii, 5 lutego 2010 r., <http://kremlin.ru/supplement/461>.

Rosyjskie władze postawiły sobie za cel zapewnienie siłom zbrojnym nowoczesnej broni, sprzętu wojskowego i specjalnego (środki materialne i techniczne) oraz podniesienie poziomu zdolności technologicznych przemysłu zbrojeniowego i jakości wytwarzanego uzbrojenia. Ważnym zadaniem było też zapewnienie niezależności technologicznej od państw NATO i od Ukrainy w zakresie produkcji broni strategicznej i innej oraz sprzętu wojskowego i specjalnego.

Kolejny wieloletni plan przebrojenia został przyjęty w grudniu 2017 r. i objął okres 2018–2027 (zakres częściowo pokrywał się z PPU 2011–2020). Jego założenia czerpały z doświadczenia operacyjnego, które rosyjskie siły zbrojne zdobyły w Syrii i na Ukrainie. Uwzględnił też stopień realizacji PPU 2011–2020, w tym zwłaszcza konieczność przedłużenia prac nad niektórymi flagowymi projektami (np. dotyczącymi nowoczesnej platformy gąsienicowej czy myśliwca 5. generacji). Nowy PPU został również dopasowany do zmieniającej się rzeczywistości międzynarodowej, w tym do działań w sferze wojskowej takich państw jak USA czy Chiny. Jego zadaniem było utrzymanie modernizacji sił zbrojnych na poziomie zwiększającym ich zdolności operacyjne.

1. NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA PAŃSTWOWEGO PROGRAMU UZBROJENIA 2011–2020

Prace nad PPU 2011–2020 rozpoczęto w 2009 r., kiedy wedle oficjalnych informacji wskaźnik obecności nowoczesnego uzbrojenia we wszystkich rodzajach sił zbrojnych Rosji oscylował wokół 10%. Przy opracowywaniu planu uwzględniono doświadczenia z konfliktu zbrojnego w Gruzji w 2008 r., a jego najważniejszym celem było unowocześnienie rosyjskich sił zbrojnych do stopnia gwarantującego zachowanie przez nie pełnej gotowości bojowej. Program został zatwierdzony przez prezydenta Dmitrija Miedwiediewa 31 grudnia 2010 r. Na jego realizację wyasygnowano 20 bilionów rubli (720 mld dol., w bieżących cenach i kursie wymiany walut), 70% tej kwoty przeznaczono na zakup nowego sprzętu, a 30% – na remonty i modernizacje.

Połowa wszystkich wydatków PPU 2011–2020 miała zostać przekazana na przebrojenie Marynarki Wojennej i Sił Powietrznych (odpowiednio 25% i 24% całkowitego wolumenu programu). Planowano dostarczyć osiem atomowych okrętów podwodnych Projektu 955 Borej i osiem uniwersalnych atomowych okrętów podwodnych Projektu 885 Jasień, dzięki którym Rosja miała m.in. zwiększyć potencjał przeprowadzenia jądrowego uderzenia odwetowego. W planach było także ponad 50 okrętów nawodnych, w tym 15 fregat i 35 korwet.

Dla Sił Powietrznych miano zakupić 600 samolotów (w tym myśliwce Su-35 i bombowce frontowe Su-34) oraz 1100 śmigłowców. 17% wydatków przeznaczono m.in. na pozyskanie 100 dywizyjnych systemów rakietowych S-400, S-500 i S-350, a także na systemy Pancyr-S.

15% nakładów przeznaczono z kolei na Wojska Lądowe, w tym na pozyskanie 2,3 tys. czołgów, 2 tys. zestawów artyleryjskich, 10 brygad Iskander-M (ok. 200 rakiet) oraz zestawów przeciwlotniczych S-300W.

Dla Strategicznych Sił Rakietowych zarezerwowano 5% wydatków PPU, planując zakup 270–280 międzykontynentalnych rakiet balistycznych (ICBM) Jars.

Kolejne 14% wydatków przeznaczono na nowe systemy łączności, dowodzenia i kontroli oraz wywiadowcze.

Program miał również na celu rozwój i seryjną produkcję nowych rodzajów broni, w tym uniwersalnej platformy gąsienicowej Armata (przeznaczonej zarówno dla czołgu, jak i bojowego wozu piechoty), myśliwca 5. generacji (obecnie znanego jako Su-57) oraz nowych pocisków międzykontynentalnych.

PPU 2011–2020 został niemal w całości zrealizowany przez rosyjski przemysł zbrojeniowy. Rosji udało się w ten sposób uniknąć problemów związanych ze spadkiem wartości rubla w wyniku problemów gospodarczych i częściowo z powodu wprowadzenia w 2014 r. sankcji przez państwa zachodnie po rosyjskiej agresji na Ukrainę. Wartość PPU w przeliczeniu na dolary amerykańskie spadła w związku z tym o niemal 1/3 (zob. dalej i Wykres nr 1). W znacznym stopniu udało się też uniknąć innych konsekwencji zachodnich sankcji, choć ich efektem był m.in. brak zakupu od Francji okrętów typu Mistral. Udało się też przezwyciężyć problemy związane z faktem, że produkcja części silników do śmigłowców i okrętów podwodnych odbywała się wcześniej na Ukrainie.

TABELA 1. CELE PROGRAMU PRZEBROJENIA

Rodzaj sił zbrojnych	Biliony rubli	%	Cele
Wojska Lądowe	2,6	14	300 czołgów, 2000 systemów artyleryjskich, 10 zestawów Iskander-M (160 wyrzutni współosiowych, 320 pocisków), 9 zestawów systemu obrony powietrznej armii S-300W4, ponad 30 tys. sztuk samochodów wojskowych
Marynarka Wojenna	4,5–5	26	8 SSBN Borej wraz z 120–130 SLBM Buława, 8 wielofunkcyjnych atomowych okrętów podwodnych klasy Jasień, 8 okrętów podwodnych o napędzie niejądrowym, 51 okrętów nawodnych, w tym 14–15 fregat i do 25 korwet
Siły Powietrzne ³	4–5	21	600 samolotów, 1000–1100 śmigłowców
Rosyjskie Wojska Strategicznego Przeznaczenia (RWSN)	1	6	270–280 ICBM Jars, opracowanie nowej międzykontynentalnej rakiety balistycznej na paliwo stałe (projekt Rubież) oraz nowego ciężkiego międzykontynentalnego pocisku balistycznego na paliwo ciekłe
Wojska Obrony Kosmicznej	3,4–4	17	6 dywizyjnych zestawów S-400 (448 wyrzutni i 1798 pocisków), 38 dywizyjnych zestawów S-500 (300–460 wyrzutni i 1220–1820 pocisków), zintegrowany system kontroli obrony powietrznej, 4 radary Woroneż. Planowano, że S-500 ma wejść do służby pod koniec 2016 r.
Pozostałe	2,7	14	Nowe systemy łączności, kontroli, wywiadu, indywidualne zespoły wyposażenia dla personelu wojskowego itp.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.pircenter.org/media/content/files/12/13880454280.pdf.

Złożenia PPU zostały wykonane niemal w całości: rosyjskie siły zbrojne otrzymały 109 międzykontynentalnych pocisków raketowych Jars, 108 pocisków balistycznych dla okrętów podwodnych, 4 strategiczne okręty podwodne Projektu 955 typu Borej, 7 nowoczesnych okrętów podwodnych i 161 okrętów nawodnych, a także 17 systemów Bał i Bastion, ponad 1000 nowych i zmodernizowanych samolotów bojowych i śmigłowców, ponad 3500 pojazdów opancerzonych⁴.

Według ministra obrony Siergieja Szojgu 12 pułków raketowych zostało w tym czasie uzbrojonych w komplekсы Jars, 10 brygad raketowych – w systemy Iskander, a 20 pułków przeciwlotniczych – w systemy obrony powietrznej S-400. Ponadto 13 pułków lotniczych otrzymało zmodernizowane samoloty 4. generacji: MiG-31BM, Su-35S, Su-30SM i Su-34 oraz śmigłowce Ka-52 i Mi-28⁵.

TABELA 2. NAJWAŻNIEJSZE DOSTAWY DLA ROSYJSKICH SIŁ ZBROJNYCH W LATACH 2011–2020

Rodzaj uzbrojenia	Liczba jednostek
Satelity wojskowe	57
ICBM RS-24 Jars	109
Rakiety balistyczne dla okrętów podwodnych	108
Okręty podwodne proj. 955 Borej	4
Inne okręty podwodne	7
Okręty nawodne różnego typu	161
Samoloty i śmigłowce	1000

Dane za: M. Chodarienok, *Rakiety, korwety i tanki: kakoje orużije połuczila armija Rossii w 2020*, „Gazeta.ru”, 27 grudnia 2020 r., www.gazeta.ru/army/2020/12/27/13416440.shtml.

Mimo formalnego zakończenia PPU w fazie realizacji pozostają do dziś projekty, które miały charakter przedsięwzięć flagowych: platforma gąsienicowa Armata, myśliwiec Su-57 i ICBM Sarmata. Zawieszono także projekty rakiety RS-26 Rubież i kompleksu kolejowego Barguzin (kolejowa platforma dla wystrzeliwania ICBM). Głównym powodem była konieczność przesunięcia środków na projekty bardziej perspektywiczne i dające Rosji przewagę wojskową, np. bronię hipersoniczną, w tym m.in. system Awangard.

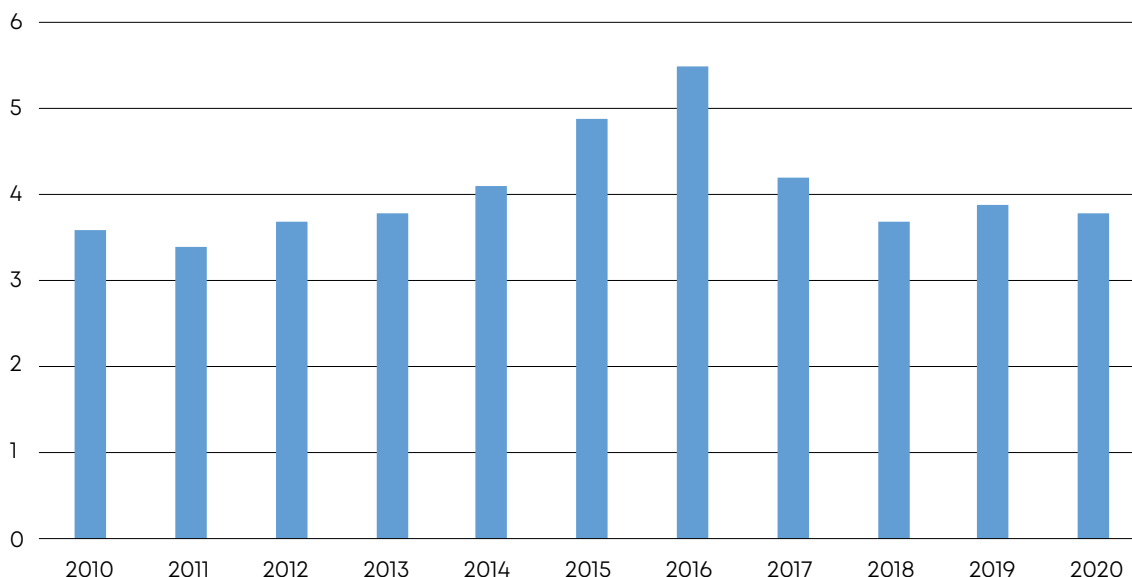
³ W 2010 r. nie było jeszcze Wojsk Powietrzno-Kosmicznych.

⁴ *Zakończona diesiatiletka pieriewoorużenija*, „Niezawisimaja gazeta”, 25 grudnia 2010 r., www.ng.ru/armies/2020-12-25/11_8049_army1.html.

⁵ M. Chodarienok, *Rakiety, korwety i tanki: kakoje orużije połuczila armija Rossii w 2020*, „Gazeta.ru”, 27 grudnia 2020 r., www.gazeta.ru/army/2020/12/27/13416440.shtml.

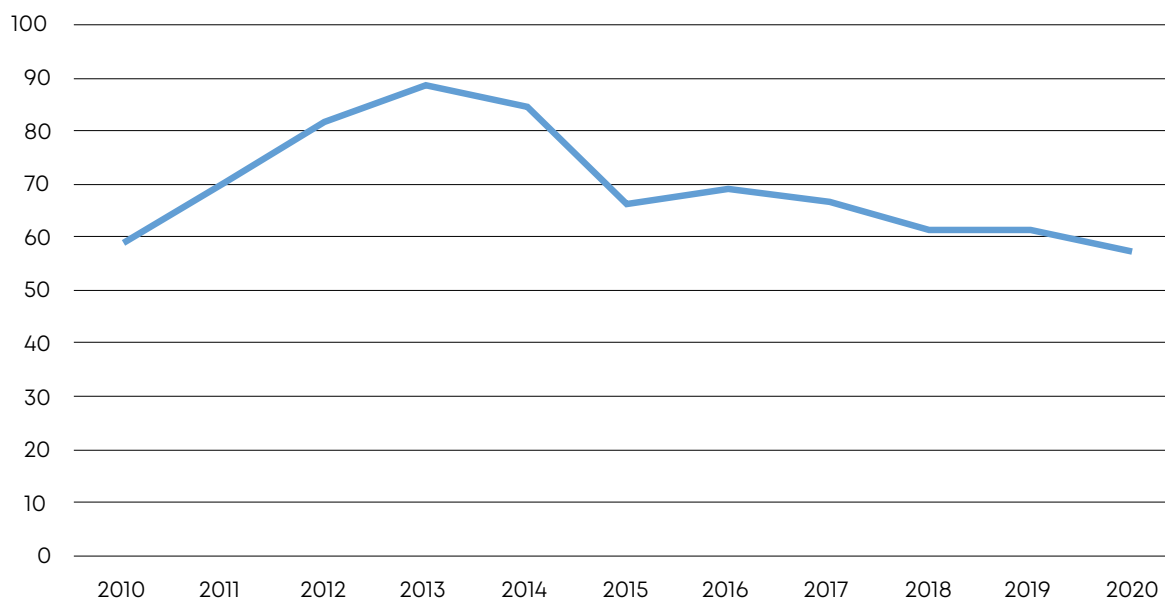
Zgodnie z danymi Sztokholmskiego Instytutu Badań nad Pokojem (SIPRI) wydatki zbrojeniowe w latach 2010–2019 utrzymywane były na wysokim poziomie, który nigdy nie spadł poniżej 3,4% PKB.

WYKRES 1. UDZIAŁ WYDATKÓW WOJSKOWYCH W PKB ROSJI W LATACH 2010–2020 (W PROCENTACH)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIPRI⁶ oraz *The Military Balance 2021*⁷.

WYKRES 2. WIELKOŚĆ WYDATKÓW WOJSKOWYCH ROSJI W LATACH 2010–2020 W MLD DOL.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych SIPRI⁸ oraz *The Military Balance 2021*⁹.

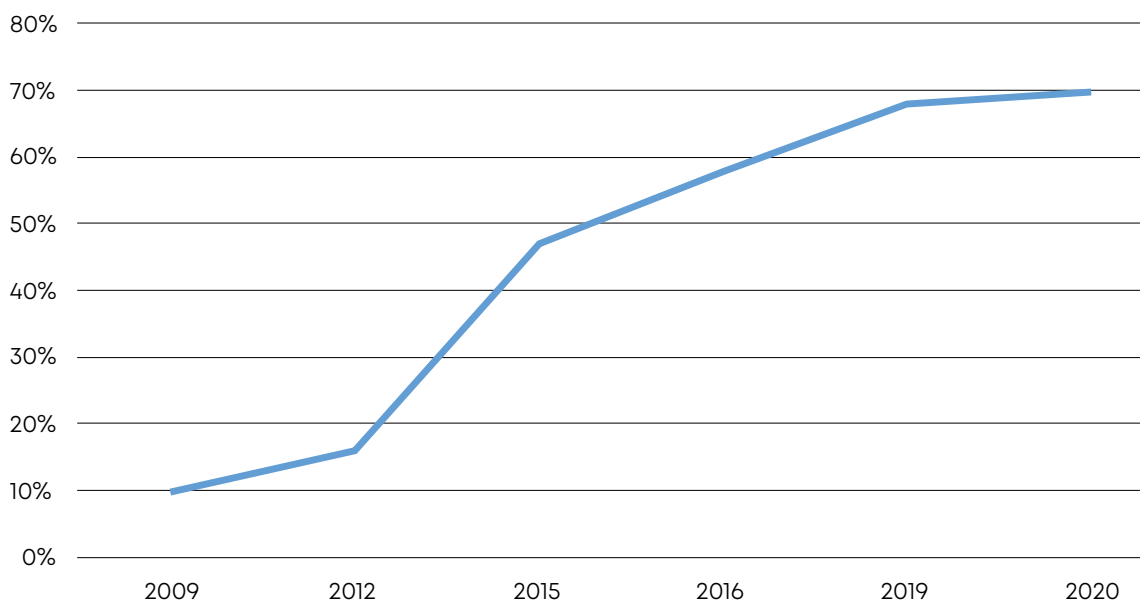
⁶ S.T. Wezeman, *Russia's military spending: Frequently asked questions*, SIPRI, 27 kwietnia 2020 r., www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2020/russias-military-spending-frequently-asked-questions.

⁷ Russia and Eurasia, *The Military Balance 2021*, s. 173.

⁸ S.T. Wezeman, *Russia's military spending: Frequently asked questions*, SIPRI, 27 kwietnia 2020 r., www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2020/russias-military-spending-frequently-asked-questions.

⁹ Russia and Eurasia, *The Military Balance 2021*, s. 173.

Warto zaznaczyć, że spadek między 2014 r. a 2015 r. nie wynikał ze zmniejszenia poziomu finansowania, ale z deprecjacji rosyjskiego rubla w stosunku do głównych walut światowych. W tym czasie wielkość wydatków zbrojeniowych Rosji w stosunku do jej PKB wzrosła z 4,1 do 4,9% PKB, a w 2016 r. osiągnęła rekordowo wysoką wartość 5,5% PKB. Budżet wojskowy – mimo kryzysu finansowego – niemal nie został zredukowany w porównaniu z innymi wydatkami, np. na cele socjalne. Świadczy to o priorytecie, jaki rosyjskie władze nadały kwestii unowocześnienia i zreformowania sił zbrojnych.

WYKRES 3. UDZIAŁ NOWOCZESNEGO UZBROJENIA W WYBRANYCH LATACH

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów prasowych.

Znaczący wzrost wydatków zbrojeniowych w latach 2015–2016 znalazł odzwierciedlenie w przyroście udziału nowoczesnego uzbrojenia. W 2015 r. udział nowoczesnego uzbrojenia wynosił 47%, a rok później – 11 punktów procentowych więcej. Warto też zwrócić uwagę, że 2015 r. był kolejnym rokiem wzmocnienia rosyjskiej obecności wojskowej na okupowanym Krymie, wspierania separatystów z tzw. Donieckiej i Ługańskiej Republiki Ludowej oraz rozpoczęcia operacji wojskowej w Syrii.

2. WOJSKA LĄDOWE

Choć to słabości Wojsk Lądowych ujawnione w trakcie wojny rosyjsko-gruzińskiej z sierpnia 2008 r. stały się najważniejszą przyczyną rozpoczętej rok później kompleksowej reformy rosyjskiej armii i opracowania PPU na lata 2011–2020, ten rodzaj sił zbrojnych nie stanowił priorytetu w procesie modernizacji technicznej. Wynikało to ze względnie dobrego wyposażenia Wojsk Lądowych (zwłaszcza w porównaniu z Marynarką Wojenną wykorzystującą okręty w bardzo zaawansowanym wieku), mniejszego znaczenia w stosunku do sił strategicznych oraz z faktu, że Rosja nie zakładała wtedy udziału w operacji lądowej o dużej skali. Priorytety te zmieniły się jednak szybko, m.in. pod wpływem rosyjskiej operacji przeciw Ukrainie. Po 2014 r. zdecydowano, że w kolejnym PPU, na lata 2018–2027, ten rodzaj sił zbrojnych będzie miał szczególne znaczenie.

Celem programu modernizacji Wojsk Lądowych było zarówno unowocześnienie ich parku maszynowego, jak również jego ujednoczenie, co miało pozwolić na zmniejszenie kosztów utrzymania oraz uproszczenie serwisu i szkolenia. Bardzo wiele wysiłku skoncentrowano więc na produkcji nowych konstrukcji, np. uniwersalnej platformy gąsienicowej Armata. Na jej bazie powstać miały m.in. ciężki czołg T-14 (z bezzałogową wieżą i nowoczesnymi systemami obrony oraz zaawansowanym działem) i bojowy wóz piechoty (bwp) T-15. Konieczność budowy nowej konstrukcji była tłumaczona m.in. oceną, że dwa podstawowe czołgi rosyjskiej armii – T-72 i T-90 – wyczerpały już swój potencjał modernizacyjny. Początkowo planowano, że czołg T-14 wejdzie do uzbrojenia już w 2017 r., a do 2020 r. do Wojsk Lądowych trafi ok. 2 tys. tych pojazdów.

Czołg T-14 po raz pierwszy został zaprezentowany na Paradzie Zwycięstwa w 2015 r., w trakcie której uległ awarii, co było zwiastunem problemów, jakie konstruktorzy mieli z dopracowaniem i integracją zaawansowanych systemów i technologii. Najważniejsze wiązały się z nowym silnikiem oraz z zaawansowanym systemem kierowania ogniem. Na przeszkodzie stanęły też coraz wyższe wydatki na dopracowanie projektu. Koszty szeroko zakrojonych zakupów tego typu czołgów okazały się znacznie wyższe niż przeprowadzenie na dużą skalę modernizacji podstawowego czołgu bojowego T-72. Dopiero przy znaczących zakupach koszt jednego czołgu T-14 może wynieść ok. 250 mln rubli, czyli 4 mln dolarów¹⁰, z kolei modernizacja czołgu T-72 do wersji B3 kosztuje ok. 52 mln rubli¹¹.

Do seryjnej produkcji dotychczas nie weszły też platforma kołowa Bumerang ani gąsienicowa Kurganec-25. Podobnie jak czołg T-14 ich pierwsze egzemplarze zostały zbudowane na Paradę Zwycięstwa w 2015 r. Późniejsze testy wykazały jednak wiele problemów, pojawiła się więc konieczność wydłużenia prac nad tymi projektami. Ich niepowodzenie było też spowodowane kwestiami finansowymi – redukcją środków przeznaczonych na ich produkcję. Firmy zbrojeniowe pracujące na zamówienie rosyjskiego Ministerstwa Obrony udoskonalały jednak prototypy, a obecnie pojawiają się informacje, że w najbliższych latach pierwsze partie tych maszyn mają trafić do seryjnej produkcji.

Problemy z rozpoczęciem seryjnej produkcji nowoczesnych czołgów i wozów bojowych sprawiły, że Rosjanie zdecydowali się na unowocześnienie dotychczas wykorzystywanych pojazdów, w tym przede wszystkim czołgu T-72 zmodernizowanego do wersji B3, czołgu T-90 unowocześnionego do wersji AM oraz pojazdów z rodziny T-80 uważanych za stosunkowo nowoczesne i odpowiadających zapotrzebowaniu Wojsk Lądowych.

¹⁰ *Sieryjnyje postawki tankow Armata planirujut naczat' w 2021 godu*, „Kommersant”, 19 kwietnia 2020 r., www.kommersant.ru/doc/4326197.

¹¹ A. Michajłow, W. Wołoszin, *Wojska otkazalis; ot modernizirowannowo tanka T-72*, „Izwestija”, 21 lutego 2013 r., <https://iz.ru/news/545300>.

Efektorem problemów z produkcją transportera Kurganiec-25 było z kolei unowocześnienie bojowych wozów piechoty (bwp) do wersji BMP-3 i zakup przez rosyjskie Ministerstwo Obrony dużej partii tych pojazdów. Zdecydowano też o modernizacji używanych powszechnie przez wojska zmechanizowane transporterów opancerzonych BTR-80 do wersji BTR-82. Nadal jednak podstawowymi bwp pozostają BMP-1 i BMP-2.

Warto też podkreślić, że zgodnie z oficjalnymi informacjami rosyjski przemysł zbrojeniowy wywiązał się z kontraktów na dostarczanie unowocześnionych wersji czołgów i bwp. Tylko w 2020 r. Wojska Lądowe otrzymały 100 zmodernizowanych czołgów T-72B3M, 60 sztuk BMP-2, ponad 100 – BMP-3, 460 transporterów opancerzonych BTR-82A oraz BTR-82-AM¹².

Plan przebrojenia Wojsk Lądowych zakładał też wyposażenie ich w nowoczesne systemy rakietowe. W PPU 2011–2020 zaplanowano przekazanie 10 kompleksów brygadowych Iskander-M wyposażonych w rakiety o zasięgu do 500 km. Plan ten zrealizowano, a kolejne zamówienie zostało złożone przez rosyjskie Ministerstwo Obrony w 2017 r. W tym okresie do uzbrojenia przyjęto też ponad 200 systemów artylerii rakietowej z rodziny Tornado (wszedł do służby w 2013 r.) i kilkadziesiąt wyrzutni systemu Chryzantiema-S (NATO: AT-15 Springe), który wszedł do służby w 2012 r.

Jeśli chodzi o artylerię lufową, Wojska Lądowe otrzymały m.in. ponad 250 dział Msta-S oraz haubic samobieżnych Koalicja SW. Brygady rakietowe doposażano z kolei m.in. systemami obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej S-300W4 (SA-10 Grumble). Trwało też przeobrażanie jednostek przeciwlotniczych w zmodernizowane systemy Buk-M2 (Grizzly). Równoległe toczyły się prace nad kolejną jego wersją – Buk-M3, której pierwsze zestawy zamówiono w 2013 r.

W trakcie PPU 2011–2020 w Rosji rozwijano również produkcję rakiet średniego zasięgu (co stało się przyczyną wypowiedzenia przez USA traktatu INF¹³): była to rakietka 9M729, zmodernizowana wersja pocisku 9M728 wchodzącego w skład zestawu rakietowego Iskander-M (SS-26 Stone). Oficjalnie nie zostały one rozmieszczone w europejskiej części Rosji, lecz technicznie nie stanowi to żadnego problemu. Co więcej, Władimir Putin w 2020 r. zapowiedział m.in., że jeśli jakiegokolwiek państwo europejskie zacznie rozmieszczać systemy tego typu na swoim terytorium, rosyjskie rakiety zostaną przebazowane na zachód kraju¹⁴.

Według oficjalnych danych udało się zatem zrealizować najważniejsze cele PPU 2011–2020. Wojska Lądowe otrzymały odpowiednią liczbę czołgów i systemów artyleryjskich, w tym Iskander-M (więcej niż pierwotnie zakładano). Najwięcej sprzętu trafiło do jednostek zlokalizowanych na zachodzie państwa, a więc do Zachodniego i Południowego Okręgu Wojskowego¹⁵.

Warto też dodać, że w ZOW w 2016 r. odtworzona została 1 Armia Pancerna¹⁶, a w POW od 2014 r. na bazie istniejących brygad powstały cztery dywizje zmechanizowane¹⁷. Oficjalnie było to związane m.in. z koniecznością rosyjskiej odpowiedzi na wzmocnienie wschodniej flanki NATO. Faktycznie większość decyzji została podjęta przez władze Rosji jeszcze przed szczytami Sojuszu w 2014 i 2016 r. Co więcej, wzmocnienie POW było związane z rosyjskim

¹² M. Chodarenok *Rakiety, korwety i tanki: kakoe oruzije potuczila armija Rossii w 2020m*, „Gazeta.ru”, 27 grudnia 2020 r., www.gazeta.ru/army/2020/12/27/13416440.shtml.

¹³ M.A. Piotrowski, *Podjęcie Rosji do rozwoju pocisków średniego zasięgu*, „Biuletyn PISM” nr 151 (1724), 14 listopada 2018 r., www.pism.pl/publikacje/Podej_cie_Rosji_do_rozwoju_pocisk_w_redniego_zasi_gu_.

¹⁴ *Putin: Rossija gotowa otkazatsja ot razwiertywanija w jewropejskoj czasti strany rakiet 9M729*, „TASS”, 26 października 2020 r., <https://tass.ru/politika/9816561>.

¹⁵ A. Nikolskij, I. Safronow, *Nowaja motostriełkowaja dywizija ukriepit gruppirowku na granice s Ukrainoj*, „Wiedomosti”, 22 marca 2020 r., www.vedomosti.ru/politics/articles/2020/03/22/825872-novaya-diviziya.

¹⁶ A. Chrolenko, *Dlia cziewo Rossii nużna nowaja tankowaja armija*, „RIA Nowosti”, 3 lutego 2016 r., <https://ria.ru/20160203/1369103343.html>.

¹⁷ A. Nikolskij, I. Safronow, *op. cit.*

zaangażowaniem wojskowym w wojnę w Donbasie i koniecznością wzmocnienia wojskowej obecności na okupowanym Krymie. Warto tu odnotować, że jedna dywizja (42.) została utworzona w Czeczenii, co zwiększa rosyjskie zdolności wojskowe zarówno na Kaukazie Północnym, jak i Południowym.

3. MARYNARKA WOJENNA

Do czasu realizacji PPU 2011–2020 Marynarka Wojenna była najbardziej niedoinwestowanym rodzajem sił zbrojnych Rosji. W 2010 r. szacowano, że tylko 25% okrętów była zdolna do prowadzenia działań na otwartych morzach, a reszta nadawała się jedynie do udziału w operacjach przybrzeżnych, głównie ze względu na zaawansowany wiek i usterki wynikające m.in. z niskiej kultury technicznej obsługi. Tym samym ten rodzaj sił zbrojnych, obok sił strategicznych, uzyskał priorytet w przebrojeniu¹⁸. Celem było nie tyle unowocześnienie Marynarki, co utrzymanie jej zdolności do prowadzenia operacji morskich i oceanicznych.

Od 2011 r. Marynarka Wojenna otrzymała 46 nowych okrętów z planowanych 51. Spośród nich najwięcej (po 8) było konwencjonalnych okrętów podwodnych proj. 877 Pałtus (Kilo) oraz korwet Bujan-M.

Jeśli chodzi o nowe projekty, które w czasie PPU 2011–2020 miały być flagowe, do służby wszedł zaledwie jeden okręt podwodny – nosiciel pocisków manewrujących proj. 855 Jasień (z ośmiu planowanych), cztery okręty podwodne – nosiciele międzykontynentalnych pocisków rakietowych proj. 955/955A Borej (z ośmiu planowanych) i dwie fregaty proj. 22350 typu *Admirał Gorszkow*. Opóźnienia okrętów proj. 22350 były m.in. związane z koniecznością rozpoczęcia w Rosji budowy silników okrętowych, które wcześniej (przed 2014 r.) powstawały na Ukrainie.

W tym okresie zapoczątkowano również szereg remontów, w tym zwłaszcza okrętów podwodnych o napędzie atomowym, które do służby weszły jeszcze w latach 80. i 90. XX w. Rozpoczęto też renowację jedyne go lotniskowca, którym dysponuje Rosja – okrętu *Admirał Kuzniecowa*.

Najwięcej okrętów otrzymały Flota Czarnomorska (20), Bałtycka (12) i Flotylla Kaspijska (10). Po sześć natomiast dwie największe rosyjskie Floty – Północna i Oceanu Spokojnego.

W czasie realizacji PPU 2011–2020 rosyjskie jednostki obrony brzegowej otrzymały kilkanaście baterii systemów rakietowych obrony brzegowej *Bał* (SSC-6 *Sennight*) i *Bastion-P* (SSC-5 *Stooge*). Trafiły one m.in. do Floty Czarnomorskiej (na anektowany Krym) i Bałtyckiej (obwód kaliningradzki).

Taki rozkład priorytetów modernizacji technicznej MW pokazuje, że Rosja w pierwszej kolejności zdecydowała się na doposażenie formacji operujących na zachodzie państwa – w Zachodnim i Południowym Okręgu Wojskowym. Wskazuje też na znaczenie, jakie rosyjskie dowództwo przywiązuje do tego kierunku strategicznego, bezpośrednio sąsiadującego z państwami NATO. Jednocześnie dozbieranie w pierwszej kolejności Flot Bałtyckiej i Czarnomorskiej wpisuje się w doktrynę morską FR z 2015 r., która jako uprzywilejowany wskazuje kierunek zachodni, określany mianem atlantyckiego.

Warto dodać, że Flota Czarnomorska brała udział (głównie jako wsparcie) w działaniach wymierzonych w Ukrainę oraz w Syrii, a Flotylla Kaspijska była wielokrotnie wykorzystywana w operacjach wojskowych prowadzonych w Syrii – głównie do ostrzału celów zlokalizowanych w tym państwie za pomocą rakiet typu *Kalibr* o zasięgu do 2,5 tys. km.

Znaczące inwestycje mające na celu doposażanie Floty Północnej są planowane na kolejne lata, co wiąże się m.in. z podniesieniem jej statusu do roli okręgu wojskowego

¹⁸ M. Szepowalenko, *Priedwariteliŋnye itogi GPW-2020 w czasti wojennogo korabielstrojenija*, Centr analiza strategij i tiechnologij, <http://cast.ru/products/articles/predwaritelnye-itogi-gpv-2020-v-chasti-voennogo-korablestroeniya.html>.

(1 stycznia 2021 r.¹⁹). Pozyskiwanie nowoczesnych okrętów dla Floty Północnej oraz Floty Oceanu Spokojnego jest jednak o wiele bardziej kosztowne ze względu na wielkość i zadania tych jednostek – trzon tych flot stanowią okręty-nosiciele międzykontynentalnych pocisków rakietowych (SLBM), będące filarem rosyjskiej zdolności do kontrataku jądrowego. Jednocześnie widać, że mimo ambitnych planów odzyskania przez Rosję zdolności do prowadzenia dalekomorskich i oceanicznych operacji wojskowych celu tego w dużym stopniu nie udało się zrealizować. Przebrojenie będzie jednak kontynuowane w najbliższych latach, za czym pójdą działania Rosji zmierzające do poszerzenia sieci zagranicznych baz morskich (Syria).

¹⁹ A.M. Dyner, *Powstanie rosyjskiego Okręgu Wojskowego Floty Północnej*, „Komentarz PISM” nr 4/2021, 12 stycznia 2021 r., www.pism.pl/publikacje/Powstanie_rosyjskiego_Okregu_Wojskowego_Floty_Polnocnej.

4. SIŁY POWIETRZNO-KOSMICZNE

Siły Powietrzno-Kosmiczne zostały utworzone 1 sierpnia 2015 r. poprzez połączenie Sił Powietrznych i Wojsk Obrony Powietrzno-Kosmicznej. W momencie inauguracji PPU 2011–2020 na Siły Powietrzne i Wojska Obrony Kosmicznej przeznaczono znaczący odsetek (38%) zaplanowanego budżetu. Było to m.in. związane z faktem, że Siły Powietrzne wchodzące w skład triady nuklearnej – wyposażone w bombowce strategiczne – były ważnym elementem rosyjskiego odstraszenia jądrowego, dlatego też Rosji zależało na utrzymaniu ich zdolności bojowych. Nowy rodzaj sił zbrojnych dość szybko przeszedł sprawdzian bojowy, którym był udział w operacji militarnej w Syrii rozpoczętej we wrześniu 2015 r. Była to pierwsza operacja wojskowa od czasu rozpadu ZSRR, w której rosyjskie lotnictwo zostało wykorzystane na tak istotną skalę.

W okresie 2011–2020 realizowano zakupy tych samych typów samolotów, które od lat pozostają w służbie. Były to m.in. myśliwce MiG-29 (Fulcrum) różnych modyfikacji przeznaczone głównie dla Lotnictwa Morskiego Marynarki Wojennej, unowocześnione Su-30 (Flanker-C) – wersje M2 i SM, Su-27 (Flanker-B) – wersja SM3 czy Su-25 (Frogfoot) – wersja SM2 i SM3. W 2017 r. Ministerstwo Obrony podjęło też decyzję, że wszystkie tzw. lekkie myśliwce (głównie MiG-29 różnych wersji) mają zostać zastąpione przez samoloty MiG-35 (Fulcrum-F), czyli kolejną wersję rozwojową MiG-29²⁰. Padła też zapowiedź zakupu 170 sztuk tych maszyn. Trwały modernizacje ciężkich myśliwców przechwytyjących MiG-31 (Foxhound), będących z kolei głęboką modernizacją MiG-25. Jest to o tyle istotne, że samolot ten został przystosowany do przenoszenia hiperdźwiękowego pocisku Ch-47M2 Kindżał, który został utworzony na bazie pocisków Iskander. Rakiety te przyjęto do uzbrojenia w 2017 r. Przeznaczone są do zwalczania celów na lądzie i wodzie. Ich zasięg wynosi do 2 tys. km i mogą się poruszać z prędkością do 10 Ma²¹.

Od 2011 r. realizowano też zamówienia na najbardziej nowoczesny myśliwiec pozostający obecnie w służbie – Su-35 (Flanker-E+) generacji 4++. Oblatano go w 2008 r., jest więc to maszyna stosunkowo nowa, choć wykorzystująca konstrukcję Su-27. W 2020 r. do Sił Powietrzno-Kosmicznych trafiło 20 myśliwców tego typu.

Nie udało się natomiast wprowadzić do służby myśliwca 5. generacji – Su-57 (Felon), w PPU 2011–2020 określonego jako projekt PAK FA. W wyniku opóźnień związanych z problemami technicznymi (przede wszystkim konstrukcją silnika) do linii wszedł w 2020 r. tylko jeden myśliwiec tego rodzaju.

Rosyjskie Siły Powietrzno-Kosmiczne otrzymały kolejne znaczące (kilkadziesiąt samolotów) dostawy szkoleniowych Jaków-130 (Mitten). Na szeroką skalę zrealizowano zakupy podstawowych śmigłowców bojowych i transportowych, m.in. z rodzin Ka-52 (Hokum B), Mi-8 (Hip), Mi-26 (Halo), Mi-28 (Havoc) oraz Mi-35 (Hind-D).

Rosyjskie Ministerstwo Obrony rozpoczęło też modernizację bombowców strategicznych dalekiego zasięgu. Decyzja o wieloetapowej modernizacji bombowca Tu-160 (Blackjack) została podjęta na początku XXI w., lecz do realizacji przystąpiono dopiero w 2015 r. Pierwszy lot testowy Tu-160M wykonał w 2020 r., a pierwsze egzemplarze tego modernizowanego samolotu rosyjskie lotnictwo strategiczne ma otrzymać w 2021 r.²²

²⁰ WKS Rossii połnostju zamienit liegkije istriebiteli nowiejszymi MiG-35, „RIA Nowosti”, 27 stycznia 2017 r., <https://ria.ru/20170127/1486653405.html>.

²¹ Komliks 9-A-7760 Kinżał, rakiet 9-S7760, „Military Russia”, 28 maja 2020 r., <http://militaryrussia.ru/blog/topic-896.html>.

²² Tu-160M: nowy „liebied” podnimajetsja w niebo, „Rostech”, 26 marca 2020 r., <https://rostec.ru/news/tu-160m-novyy-lebed-podnimaetsya-v-nebo/>.

Trwała też modernizacja bombowca Tu-95 (Bear) do wersji MSM dostosowanej m.in. do przenoszenia nowoczesnych strategicznych pocisków manewrujących Ch-101 (AS-23 Kodiak) i wersji z głowicą jądrową Ch-102. Kontrakt na dostarczenie tych samolotów został podpisany w 2018 r. Pierwszy lot testowy odbył się w 2020 r., a zgodnie z zapowiedziami samolot ten ma stać się podstawą lotniczego komponentu rosyjskiej triady nuklearnej. Aby poprawić zdolności bojowe, część bombowców została już zmodernizowana do wersji przejściowej Tu-95MS²³.

Unowocześniano również bombowce Tu-22M3 (Backfire) do wersji M3M, dzięki czemu będzie to drugi, obok myśliwców MiG-31, samolot zdolny do przenoszenia pocisków hipersonicznych Kindżał²⁴.

Za decyzją o modernizacji wszystkich trzech typów bombowców strategicznych stały o wiele niższe koszty niż w przypadku opracowania nowych konstrukcji, które do służby mogłyby wejść nie wcześniej niż za kilkanaście lat.

Modernizowano też samoloty rozpoznania radiowo-technicznego Il-20M (Coot-A), powietrzne punkty dowodzenia Il-22 i tankowce powietrzne Il-78 (Midas) do wersji M1. Zamówiono samoloty rozpoznania elektronicznego Tu-214R. Dokonano też bardzo potrzebnej, z punktu widzenia rosyjskich sił zbrojnych, modernizacji większości typów samolotów transportowych, w tym przede wszystkim An-124 (Condor) i Il-76 (Candid), dzięki którym możliwy jest szybki przerzut wojsk i sprzętu²⁵. W ramach tego procesu wymieniono m.in. systemy pilotażu i nawigacji, silniki oraz usprawniono (zautomatyzowano) system załadunku²⁶.

Wprawdzie Siły Powietrzno-Kosmiczne otrzymały bardzo dużą liczbę nowych samolotów i śmigłowców, a tym samym udało się zrealizować podstawowe cele PPU, były to jednak modernizacje konstrukcji pozostających w służbie od wielu lat. Wykonanie PPU 2011–2020 nie zredukowało też problemów związanych z dużym zróżnicowaniem typów statków powietrznych. Nie udało się też zrealizować zapowiedzi wejścia do służby samolotów 5. generacji. Warto jednak podkreślić, że niemal wszystkie typy samolotów zostały sprawdzone w warunkach bojowych w Syrii. Dało to znaczące doświadczenie bojowe dowództwu, załogom i członkom personelu naziemnego.

W czasie obowiązywania PPU 2011–2020 trwała również przebrojenie jednostek obrony powietrznej – przede wszystkim w systemy przeciwrakietowe S-400 (zostały przyjęte do uzbrojenia w 2007 r.)²⁷, ale też starsze, w tym S-300 różnych typów i S-350. Rosyjskim SZ, zgodnie z założeniem, udało się pozyskać zaplanowaną liczbę S-400 (SA-10C) oraz 4 radary Woroneż²⁸.

Nie zrealizowano z kolei projektu wejścia do służby systemu S-500 Prometej. Jego testy trwają, a przewidywany obecnie czas realizacji szacuje się na 2021 lub 2022 r. Docelowo system ma mieć zasięg 600 km oraz pozwalać m.in. na strącanie rakiet balistycznych

²³ T. Alimow, *Smiertionosnyje i niedeżnyje: NI ocenil modernizaciju Tu-95*, „Russkoje orużyje”, 23 grudnia 2020 r., <https://rg.ru/2020/12/23/smertonosnye-i-nadezhnye-ni-ocenil-modernizaciiu-tu-95.html>.

²⁴ A. Wałagin, *Swierchzrukowaja otwetka: czem opasien dla wraga Tu-22M3*, „Russkoje orużyje”, 20 czerwca 2020 r., <https://rg.ru/2020/06/20/sverhzhrukovaia-otvetka-chem-opasen-dlia-vraga-tu-22m3.html>.

²⁵ Szerzej: T. Kwasek, *Modernizacja techniczna Sił Powietrzno-Kosmicznych Federacji Rosyjskiej*, „Nowa Technika Wojskowa”, numer specjalny, 14 lutego 2018, s. 64–75.

²⁶ *Nowyj Il-76MD–90A: modernizirowany praktičeski vsie sistemy*, „Rostiech”, 9 listopada 2020 r., <https://rostec.ru/news/novyj-il-76md-90-modernizirovany-praktičeski-vse-sistemy/>.

²⁷ A. Ławrow, R. Kriecuł, *Udarnaja kombinacija: S-300 i S-400 priewratjat w arsenaty*, „Izwestija”, 9 października 2020 r., <https://iz.ru/1071265/anton-lavrov-roman-kretcul/udarnaia-kombinatcia-s-400-i-s-300-prevratiat-v-arsenal>.

²⁸ *Zakryt' gorbaczewskuju briesz: na czto sposobien nowyj radar Woroneż-DM*, „RIA Nowosti”, 6 czerwca 2017 r., <https://ria.ru/20170606/1495945989.html>.

w końcowej fazie lotu czy pocisków hipersonicznych poruszających się z prędkością mniejszą niż 5 Ma ²⁹.

Wyzwaniem dla Rosji będzie natomiast produkcja bezzałogowych statków powietrznych różnego typu. Od 2012 r. jej SZ otrzymały 900 sztuk tego uzbrojenia. Można jednak założyć, że w ostatnich miesiącach rosyjski przemysł zbrojeniowy zdecydowanie przyspieszył prace nad różnymi typami dronów i amunicji krążącej, które – m.in. w rosyjskiej ocenie – stają się coraz ważniejszym elementem prowadzenia współczesnych konfliktów zbrojnych³⁰. W 2020 r. do linii trafiła pierwsza partia dronów uderzeniowo-rozpoznawczych klasy MALE Orion³¹. Jego maksymalna wysokość przelotu to 8 tys. m, może się utrzymywać w powietrzu nawet 24 godziny i przenieść 250 kg ładunku³². Dron ten został przetestowany m.in. w Syrii. Trwają ponadto testy innego ciężkiego drona bojowego S-70 Ochoтник. Dron waży 20 ton i może przenosić do 2 ton uzbrojenia. Rosyjskie Ministerstwo Obrony złożyło na niego zamówienie w 2012 r. Jego wejście do służby planowane jest jednak nie wcześniej niż na 2024 r.

²⁹ *Sistemu S-500 priimut na woorużenije w sledujuszczijem godu*, „Intierfaks”, 30 grudnia 2020 r., www.interfax.ru/russia/743556.

³⁰ A. Ramm, *Kuda lietit biespilotnaja awiacija*, „Niezwawiesimoje wojennoje obozrienije”, 21 stycznia 2021 r., https://nvo.ng.ru/armament/2021-01-21/1_1125_aviation.html.

³¹ S. Pticzkin, *Drony k' boju gotowy*, „Russkoje orużyje”, 27 października 2020 r., <https://rg.ru/2020/10/27/v-rossijskuiu-armiiu-nachinajut-postupat-udarnye-bespilotniki.html>.

³² *Minoborony wpierwyje pokazalo biespilotnik Orion w udarnom wariantie*, „RIA Nowosti”, 28 grudnia 2020 r., <https://ria.ru/20201228/orion-1591162329.html>.

5. ROSYJSKIE WOJSKA STRATEGICZNEGO PRZEZNACZENIA (RWSN)

RWSN stanowią podstawę rosyjskiego odstraszania jądrowego, a ich unowocześnienie było jednym ze sposobów utrzymania przez Rosję statusu mocarstwa atomowego, dysponującego wiarygodną zdolnością do odwetowego uderzenia atomowego. Modernizacja była konieczna ze względu na wyczerpujące się rezerwy poradzieckich rakiet balistycznych, których potencjał stawał się coraz bardziej ograniczony.

Siły strategiczne jako podstawa odstraszania i obrony stanowią priorytet rosyjskich sił zbrojnych. Dzięki ich potencjałowi Rosja jest w stanie niwelować ograniczenia posiadanego sprzętu w konwencjonalnych siłach zbrojnych. Nowe systemy są też odpowiedzią na rosnącą skuteczność obrony raketowej USA, która mogłaby rosyjskie zdolności strategiczne znacząco zmniejszyć.

Zgodnie z rosyjskimi dokumentami strategicznymi, w tym dekretem o podstawach polityki państwa w zakresie odstraszania jądrowego podpisanym przez Władimira Putina w czerwcu 2020 r., rosyjski potencjał nuklearny może zostać wykorzystany w odpowiedzi na atak bronią masowego rażenia, ale też na atak konwencjonalny, jeśli będzie zagrażał istnieniu państwa lub/i jego sojuszników, albo gdyby miał pozbawić Rosję zdolności do odwetowego uderzenia jądrowego³³. Jest to nie tylko element komunikacji strategicznej Rosji, lecz także formalne przyznanie dodatkowych zadań siłom strategicznym.

Priorytetem PPU na lata 2011–2020 miały być trzy programy przewidujące wejście do służby międzykontynentalnych rakiet balistycznych (ICBM) RS-24 Jars (SS-29), RS-26 Rubież (SS-X-31) i RS-28 Sarmata (SS-X-30). Planowano też powrót do planów rozwoju kolejowej wyrzutni międzykontynentalnych rakiet balistycznych (BŻRK) Barguzin.

RS-24 Jars jest rozwinięciem projektu rakiet Topol-M (SS-27 Sickle B) i ma zastąpić pociski Topol (SS-25 Sickle). Ma zasięg 11–12 tys. km, a pierwsze rakiety tego typu RWSN otrzymały w 2009 r. W 2020 r. Rosja dysponowała już ok. 170 wyrzutniami tych pocisków i zostały w nie uzbrojone wszystkie pułki RWSN w kraju. Oprócz standardowych głowic RS-24 Jars może przenosić też głowice systemu Awangard³⁴.

W 2018 r. z PPU 2011–2020 wykluczono natomiast projekt RS-26 Rubież oraz Barguzin. Środki na nie przeznaczone zostały przesunięte m.in. na rozwój systemu hipersonicznego Awangard.

W czasie obowiązywania PPU 2011–2020 pojawiły się dwa nowe projekty – uzbrojonego w głowicę jądrową drona-torpedy 2M39 Posejdon (Kanyon) o zasięgu 10 tys. km oraz pocisku manewrującego 9M730 o napędzie jądrowym, nazwanego później Buriewiestnik (SSC-X-9 Skyfall). Po raz pierwszy o Buriewiestniku³⁵ poinformował Władimir Putin podczas wystąpienia w marcu 2018 r. Ogłosił wówczas także, że Rosja pracuje nad kilkoma rodzajami rakiet hipersonicznych. Buriewiestnik ma być zbliżony wielkością do rakiety Ch-101, posiadać innowacyjny, miniaturowy napęd nuklearny zapewniający nieograniczony zasięg, i przenosić głowicę jądrową. Obecnie trwają testy tej rakiety, choć m.in. amerykańskie źródła

³³ A.M. Dyner, *Rosyjska polityka w zakresie odstraszania jądrowego*, „Komentarz PISM” nr 39/2020, https://www.pism.pl/publikacje/Rosyjska_polityka_w_zakresie_odstraszania_jadrowego.

³⁴ *W RWSN nazwali koliczestwo potkow c nowym rakietykomplikosom Jars*, „RBS”, 29 listopada 2019 r., <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/5de041759a7947001c1e8e35>.

³⁵ M.A. Piotrowski, *Wojskowe zastosowanie napędu nuklearnego: rosyjski projekt pocisku 9M730 Buriewiestnik*, „Biuletyn PISM”, nr 84 (1832), 24 czerwca 2019 r., www.pism.pl/publikacje/Wojskowe_zastosowanie_napedu_nuklearnego_rosyjski_projekt_pocisku_9M730_Buriewiestnik.

wskazują, że wiele z nich zakończyło się niepowodzeniem, skutkującym istotnym skażeniem środowiska.

Trwają również testy podwodnego drona Posejdon o napędzie atomowym, ale do uzbrojenia wejdzie on nie wcześniej niż za kilka lat, najprawdopodobniej dopiero ok. 2027 r.

W 2019 r. do służby przyjęto natomiast laser Pierieswiet przeznaczony do ochrony mobilnych systemów ICBM, w tym do zwalczania bezzałogowych statków powietrznych³⁶. Jego głównym zadaniem jest neutralizowanie (za pomocą wystrzelenia wiązki laserowej) wszystkich obiektów³⁷, które znajdują się zbyt blisko wyrzutni.

Dowodzący RWSN stwierdził w grudniu 2020 r., że udział nowoczesnej broni raketowej wyniósł 81%³⁸, z kolei w styczniu 2021 r. minister obrony Siergiej Szojgu powiedział, że wskaźnik ten osiągnął 86%³⁹. Mimo to Rosji nie udało się uniknąć opóźnienia w realizacji flagowego projektu, jakim miała być zmiana przestarzałych pocisków RS-20 Wojewoda (SS-18 Satan), które do służby weszły w latach 70. XX w., na RS-28 Sarmata (SS-X-30). Sarmata ma być zdolny nie tylko do przenoszenia 10 (wg niektórych szacunków nawet 15) głowic jądrowych (technologia MIRV), ale także głowic Awangard. Jej maksymalny zasięg to 16–18 tys. km. Rakiety Wojewoda pozostają zatem najcięższymi pociskami na uzbrojeniu RWSN, ale w latach 2021–2022 mają być sukcesywnie zastępowane przez pociski Sarmata. W 2024 r. RWSN mają osiągnąć 100% udziału nowoczesnej broni.

³⁶ A. Zakwasin, E. Komarowa, *Mgnowiennoe porażenije celi, kakimi wozmożnostjami obładajet rossijskij bojewowj lazer Pereswiet*, „RT”, 19 grudnia 2019 r., <https://russian.rt.com/russia/article/699378-peresvet-lazer-boevoe-dezhurstvo>.

³⁷ *Łazier Pierieswiet zapustili na bojewoje deżurstwo w Rossii. Czto eto za sistiema?*, „BBC News”, 5 grudnia 2018 r., <https://www.bbc.com/russian/features-46452274>.

³⁸ *Dwa połka RWSN w 2021 budut pieriewoorużeny na raketnye kompleksy Jars*, „TASS”, 21 grudnia 2020 r., <https://tass.ru/armiya-i-opk/10312921>.

³⁹ A. Arkad'jew, *Szojgu zajawi, czto urowień sowriemiennosti stratgiczieskich jadiernych sił dostig 86%*, „Zwiezda”, 29 stycznia 2021 r., <https://tvzvezda.ru/news/forces/content/20211291312-IZS2L.html>.

6. BROŃ HIPERSONICZNA I INNE SYSTEMY UZBROJENIA

W czasie obowiązywania PPU 2011–2020 Rosja prowadziła wiele innych prac badawczo-rozwojowych, zmierzających do opracowania nowych systemów uzbrojenia. Dotyczyły one przede wszystkim rozwoju broni hipersonicznych, ulepszenia taktycznej broni jądrowej, ale też logistyki, cyberzdolności czy systemów dowodzenia (C2). W ten sposób Rosja nie tylko szukała możliwości uzyskania przewagi wojskowej nad innymi mocarstwami (np. USA czy Chinami), ale także chciała poszerzyć swoje zdolności do prowadzenia działań hybrydowych. Część z tych prac nie znalazła się w pierwotnej wersji PPU 2011–2020, co wskazuje, że mimo dość jasno sprecyzowanych priorytetów planu finansowania uzbrojenia w przypadku konieczności rozwijania nowych rodzajów broni rosyjskie Ministerstwo Obrony jest w stanie przesunąć część dostępnych lub zagwarantować dodatkowe środki na nowe projekty. Udowadnia też, że część Planu Uzbrojenia nie jest ujawniana, co nie jest zaskoczeniem, biorąc pod uwagę sposoby opracowywania tego rodzaju uzbrojenia w czasach ZSRR.

BROŃ HIPERSONICZNA

Badania nad bronią hipersoniczną rozpoczęto w ZSRR w latach 80. XX w., a Rosja wróciła do nich w pierwszej dekadzie XXI w. Oficjalnym powodem powrotu do tych programów było uzyskanie możliwości zniwelowania przewagi konwencjonalnej USA. Co istotne, prace nad tego rodzaju uzbrojeniem nie były oficjalnie wymienione w PPU 2011–2020, ale poinformował o nich Władimir Putin w marcu 2018 r.

W 2017 r. Rosja wprowadziła do uzbrojenia raketę Kindżał o zasięgu do 2 tys. km, która została rozwinięta na bazie pocisków Iskander. Jest ona wystrzeliwana m.in. ze zmodernizowanych myśliwców MiG-31 i może poruszać się z prędkością 7–10 Ma.

Kolejnym ważnym projektem, na który zostały przekierowane środki w ramach PPU 2011–2020, był system raketowy Awangard. Jest to specjalnej konstrukcji hipersoniczny pojazd szybujący, który może być wynoszony na trajektorię balistyczną przez ciężkie rakiety międzykontynentalne i razić odległe cele przy pomocy przenoszonych głowic jądrowych. W ostatniej fazie ataku rozwija on prędkość 28 Ma, co sprawia, że obecnie nie jest możliwe jego przechwycenie przez żaden system przeciwraketowy. W 2018 r. zakończyły się testy Awangarda i trafił on do seryjnej produkcji. W grudniu 2019 r. system ten został przekazany 13. dywizji raketowej RWSN i wszedł do uzbrojenia rosyjskich SZ.

W 2020 r. zakończono też większość testów pocisku 3M22 Cyrkon (SS-N-33), przeznaczonego do zwalczania okrętów i celów naziemnych. Ma on zasięg do 400 km i może rozwijać prędkość do 8 Ma. Pierwsze testy rozpoczęły się w 2018 r., a w 2020 r., po licznych próbach prowadzonych głównie przez okręty Floty Północnej, Ministerstwo Obrony Rosji poinformowało o udanym zakończeniu fazy projektowej. Testy mają trwać jednak przez cały 2021 r. Docelowo rakiety mają trafić głównie do uzbrojenia okrętów proj. 22350 typu *Admirał Gorszkow* oraz proj. 855 *Jasień*.

Rozwój systemów hipersonicznych oficjalnie był odpowiedzią na amerykańskie plany rozwoju obrony przeciwraketowej oraz program *Conventional Prompt Global Strike*. Mimo że plany USA nie zostały zrealizowane Rosja konsekwentnie prowadziła badania nad tym rodzajem uzbrojenia, upatrując w nim szansy na znalezienie przewagi militarnej nad USA,

a także nad Chinami⁴⁰. Miała to być też odpowiedź na wycofanie się Stanów Zjednoczonych z traktatu o obronie raketowej (ABM) w 2002 r.⁴¹

TAKTYCZNA BRÓŃ JĄDROWA

Rosja przywiązywała też dużą wagę do rozwoju taktycznej broni jądrowej i systemów jej przenoszenia. Jako najbardziej istotne projekty należy wskazać rakiety bazowania morskiego Kalibr (Club), pociski Iskander-M zdolne do przenoszenia głowic jądrowych oraz rakiety manewrujące Ch-101/102.

Pierwszy projekt rakiety Kalibr powstał jeszcze w latach 80. XX w. Mają one zasięg do 2,5 tys. km., mogą być wystrzelane zarówno z okrętów nawodnych i podwodnych, w tym proj. 877 Paktus, które operują m.in. na Morzu Bałtyckim. Pociski te są również zdolne do przenoszenia głowic jądrowych, a chrzest bojowy odbył w czasie operacji militarnej w Syrii. Obecnie trwają prace nad wersją M o zasięgu 4,5 tys. km⁴².

System Iskander-M został przyjęty do użytkowania w 2006 r. Podstawowa rakietą ma zasięg do 500 km, a pociski Iskander są zdolne do przenoszenia głowic jądrowych. Jednocześnie, niemal od wejścia do służby Iskanderów, Rosja testowała na dystansie ponad 500 km nowe pociski 9M729 (SSC-8) o zasięgu do 2,5 tys. km⁴³.

Zasięg rakiet Ch-101 wynosi do 5,5 tys. km, są one przenoszone głównie przez bombowce Tu-95MSM i MS oraz Tu-160. Modyfikacja tego pocisku, znana pod nazwą Ch-102, jest z kolei zdolna do przenoszenia głowic jądrowych. Ich seryjna produkcja rozpoczęła się w 2018 r.⁴⁴ Ich pierwsze bojowe użycie nastąpiło w 2015 r. podczas operacji w Syrii.

LOGISTYKA

W ostatnich latach Rosjanie pracowali też nad zdolnościami do szybkiego przetrzutu żołnierzy i uzbrojenia. Ze względu na wspomniane wyżej ograniczenia lotnictwa transportowego postawiono na rozwój wojsk kolejowych i współpracę z Rosyjskimi Kolejami (RЖД). W ostatnich latach tylko w Zachodnim Okręgu Wojskowym utworzone zostały dwa nowe bataliony wojsk kolejowych⁴⁵, a zdolności do transportu znaczących komponentów sił lądowych były ćwiczone m.in. w trakcie manewrów Wostok-2018⁴⁶. To właśnie na wschodzie państwa infrastruktura jest najsłabiej rozwinięta. Rosja pokazała jednak, że jest w stanie przetrzucać jednostki wojskowe z pełnym wyposażeniem w stosunkowo krótkim czasie. W ten sposób stara się przezwyciężyć jeden z największych problemów, który mógłby uniemożliwić prowadzenie operacji zbrojnej na dużą skalę.

⁴⁰ M.A. Piotrowski, *Perspektywy wyścigu zbrojeń hipersonicznych między USA, Chinami i Rosją*, „Biuletyn PISM”, nr 32 (1780), 8 marca 2019 r., www.pism.pl/publikacje/Perspektywy_wy_cigu_zbroje_hipersonicznych_mi_dzy_USA_Chinami_i_Rosj_.

⁴¹ D. Litowkinj, *Armii potrzebiwałos' bolsze giperzhlukowych raket, perspektiwnyj tank i BTR otprawliaj na eksport*, „Niezawisimaja gazeta”, 7 lutego 2021 r., www.ng.ru/week/2021-02-07/7_8076_week3.html.

⁴² *Istocznik: w Rossii razrabotywajut nowuju kryliatuju raketu Kalibr-M*, „TASS”, 8 stycznia 2019 r., <https://tass.ru/armiya-i-opk/5979716>.

⁴³ M.A. Piotrowski, *Podėjście Rosji do rozwoju pocisków średniego zasięgu*, „Biuletyn PISM”, nr 151 (1724), 14 listopada 2018 r., www.pism.pl/publikacje/Podej_cie_Rosji_do_rozwoju_pocisk_w_redniego_zasi_gu_.

⁴⁴ J. Gawriłow, *Niewidimka wybiraet cel*, „Russkoje orużyje”, 18 września 2019 r., <https://rg.ru/2019/09/18/vozdushnuiuraketu-h-101-mogut-adaptirovat-k-puskam-s-zemli.html>.

⁴⁵ R. Kriecuł, A. Ramm, *Czieriezwyczajnyj skoryj: żelieznodorożnyje wojska usilivajut dlia borby z CZP*, „Izwestija”, 19 sierpnia 2019 r., <https://iz.ru/911063/roman-kretcul-aleksei-ramm/chrezvychainyi-skoryi-zheleznodorozhnye-vojska-usilivajut-dlia-borby-s-chp>.

⁴⁶ A.M. Dynier, *Ćwiczenia Wschód-2018 – największe manewry w historii Federacji Rosyjskiej*, „Biuletyn PISM”, nr 129 (1702), 20 września 2018 r., https://pism.pl/publikacje/Cwiczenia_Wschod_2018_najwieksze_manewry_w_historii_Federacji_Rosyjskiej.

ZDOLNOŚCI DO DZIAŁAŃ W CYBERPRZESTRZENI I WALKI RADIOELEKTRONICZNEJ

W ostatnich latach Rosja znacząco zwiększyła też zdolności do operowania w cyberprzestrzeni. W 2014 r. powstały Wojska Operacji Informacyjnych, które podlegają bezpośrednio Ministerstwu Obrony i są częścią Sztabu Generalnego⁴⁷.

Za operacje tego rodzaju odpowiadają też jednostki Głównego Zarządu Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej (d. GRU), które wielokrotnie były oskarżane o prowadzenie przeciw innym państwom działań będących m.in. konsekwencją znaczenia, jakie Rosja przywiązuje do operacji hybrydowych. W 2018 r. Władimir Putin zwiększył uprawnień Federalnej Służby Ochrony o prowadzenie działań w cyberprzestrzeni⁴⁸.

Co więcej, w ostatnich latach Rosja znacząco rozwinęła zdolności do prowadzenia walki radioelektronicznej, a najnowsze systemy rozmieszczone zostały na zachodzie państwa, w tym zwłaszcza w obwodzie kaliningradzkim oraz na okupowanym Krymie.

SYSTEM DOWODZENIA (C2)

1 grudnia 2014 r. w Moskwie otwarte zostało nowoczesne Narodowe Centrum Dowodzenia Obroną Federacji Rosyjskiej. To z tego miejsca była i jest koordynowana operacja wojskowa w Syrii oraz największe ćwiczenia rosyjskich sił zbrojnych. Do najważniejszych zadań Centrum można zaliczyć:

- utrzymywanie systemu dowodzenia w gotowości bojowej;
- monitorowanie stanu sił wojsk zgrupowanych na kierunkach strategicznych;
- dostarczanie kierownictwu Ministerstwa Obrony informacji o sytuacji wojskowo-politycznej na świecie, sytuacji społeczno-politycznej w Federacji Rosyjskiej i stanie sił zbrojnych;
- zarządzanie, koordynacja i kontrola lotów lotnictwa wojskowego;
- zabezpieczenie dowodzenia m.in. jednostkami biorącymi udział w operacjach międzynarodowych⁴⁹.

Reforma sił zbrojnych i powołanie czterech okręgów wojskowych w 2009 r. (w 2021 r. doszedł piąty – Floty Północnej) pozwoliło również na uproszczenie systemu dowodzenia. Dowódcy poszczególnych okręgów oraz RWSN i wojsk powietrzno-desantowych podlegają bezpośrednio Szefowi Sztabu Generalnego. Biorąc pod uwagę skalę ćwiczeń, jaka w ostatnich latach prowadzona jest w Rosji, system ten pozwolił na zwiększenie efektywności dowodzenia rosyjskimi siłami zbrojnymi. Warto też podkreślić, że na nowoczesne systemy dowodzenia, łączności i rozpoznania przeznaczono w sumie 14% całego budżetu PPU na lata 2011–2020⁵⁰. Część środków zainwestowano w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych, które zostało otwarte w 2015 r. w miejscowości Mulino (obwód niżnonowogrodzki, Zachodni Okręg Wojskowy). Rocznie przeszkolenie może przejść tam do 30 tys. żołnierzy wojsk powietrzno-desantowych, zmechanizowanych i obrony brzegowej⁵¹.

⁴⁷ *W uoruzennych siłach Rossii cozdany wojska informacjonnych operacji*, „Niezawisimaja gaziet”, 12 maja 2014 r., www.ng.ru/news/465991.html.

⁴⁸ *Ukaz Priezidenta Rossijskoj Fiedieracyi ot 27 fiewrala 2018 goda No. 89 „O wniesienii izmienenij w Położenije o Fiedieralnoj służbie ochrany Rossijskoj Fiedieracyi, utwierżdienneje Ukazom Priezidenta Rossijskoj Fiedieracyi ot 7 awgusta 2004 g. No. 1013”*, „Rossijskaja Gaziet”, 27 lutego 2018 r., <https://rg.ru/2018/02/27/prezident-ukaz89-site-dok.html>.

⁴⁹ *Nacjonalnyj centr uprawlienija obonaj Rossijskoj Federacii*, Ministerstwo obrony Rossijskoj Fiedieracyi, https://structure.mil.ru/structure/ministry_of_defence/details.htm?id=11206@egOrganization.

⁵⁰ *Gosudarstwiennyje programmy uoruzenija Rossii. Dos’ie*, „TASS”, 28 lutego 2018 r., <https://tass.ru/info/4987920>.

⁵¹ *Centr bojowej podgotowki w Mukino. Dos’ie*, „TASS”, 1 czerwca 2015 r., <https://tass.ru/info/2007921>.

7. PLAN PRZEBROJENIA 2018–2027

W lutym 2018 r. wicepremier Dmitrij Rogozin poinformował o podpisaniu przez prezydenta Rosji Władimira Putina nowego PPU. Pierwotnie miał on zostać przyjęty w 2016 r., jednak ze względu na wydarzenia 2014 r. (sankcje po agresji na Ukrainę i spadek cen ropy, której eksport jest jednym z najważniejszych źródeł dochodów rosyjskiego budżetu przeznaczanych później m.in. na przebrojenie, a także skoki kursów walut, które utrudniały sprowadzanie części komponentów z zagranicy), przesunięto jego przyjęcie na 2018 r.⁵²

Realizacja kolejnego programu przewidziana jest do 2027 r. Jego założenia uwzględniły doświadczenia związane z prowadzeniem przez Rosję wojskowej operacji w Syrii oraz z działaniami na Ukrainie (głównie w czasie aneksji Krymu i w związku ze zwiększonym zaangażowaniem wojskowym w akwenie Morza Czarnego). Według Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej na realizację PPU 2018–2027 przeznaczono łącznie 20 bilionów rubli, czyli ok. 330 mld dol. (choć początkowe oczekiwania rosyjskich wojskowych były ponaddwukrotnie wyższe), z czego 19 mld rubli na zakup, naprawę i rozwój broni i sprzętu wojskowego.

PPU 2018–2028 będzie programem mniej ambitnym od realizowanego w latach 2011–2020, co w dużym stopniu wynika z postępów dotychczasowego procesu unowocześnienia rosyjskich sił zbrojnych. Częściowo natomiast zostało to spowodowane ograniczeniami, w tym technologicznymi i finansowymi.

Priorytetem będzie przebrojenie Wojsk Lądowych, na co zarezerwowano 4,25 mld rubli. Planowane jest m.in. zakończenie prac nad projektami pojazdów opancerzonych wykorzystujących platformę Armata, w tym czołgu T-14, dostawa nowych czołgów T-90M, testy głęboko zmodernizowanego T-80BWM oraz zakup wozu wsparcia czołgów BMPT Terminator⁵³.

Jako najważniejsze projekty programu wskazane zostały ponadto prace nad systemem przeciwlotniczym S-500 oraz naddźwiękowym pociskiem Cyrkon. Do roku 2025 Siły Powietrzno-Kosmiczne mają otrzymać 94 samoloty i śmigłowce (Su-30SM, Su-34, Su-35, MiG-35, śmigłowce Mi-8AMTSz, Mi-28N i Ka-52), w tym 22 myśliwce piątej generacji Su-57⁵⁴. Rozwijane będzie też lotnictwo transportowe, kluczowe do szybkiego przetrzutu wojsk.

Do uzbrojenia RWSN ma wejść z kolei rakieta RS-28 Sarmata. Rosja stawia sobie za cel dokończenie modernizacji sił jądrowych uznawanych nadal za podstawowy komponent odstraszania i powstrzymywania.

Doposażona ma być również Marynarka Wojenna, w tym zwłaszcza Flota Północna. Jednym z priorytetów będzie budowa zmodyfikowanych okrętów-nosicieli międzykontynentalnych pocisków balistycznych typu Borej, co wzmocni morski komponent strategicznych sił odstraszania jądrowego. Dotychczas nie zapowiedziano budowy własnych lotniskowców, choć Rosji brakuje okrętów tego typu⁵⁵. Rosyjska Marynarka Wojenna w najbliższych latach ma jednak otrzymać kolejne korwety proj. 20380 (klasy Strieguszcziej), które w ostatnich latach wzmocniły Flotę Bałtycką i Północną.

⁵² Gosudarstwiennyje programmy woorużenija Rossii. Dos'ie, „TASS”, 26 lutego 2018 r., <https://tass.ru/info/4987920>.

⁵³ Armaty – w seriju. Kakoje pierspektiwnoe orużije pijdiet w wojska do 2027 goda, „RIA Nowosti”, 27 lutego 2018 r., <https://ria.ru/20180227/1515311825.html>; zob. też: Armaty, Sarmaty i Cirkony: kakowy priorytety programmy woorużenija do 2017 goda, „TASS”, 30 stycznia 2018 r., <https://tass.ru/armiya-i-opk/4911274>.

⁵⁴ A. Ramm, D. Litowkin, Uchodjaszczij god dla Rossijskoj armii – odin iz znakovych, „Niezawiesimoje wojennoje obozrenije”, 24 grudnia 2020 r., https://nvo.ng.ru/realty/2020-12-24/1_1123_realty2.html.

⁵⁵ Admirał otwietil na wersiju o niesposobnosti Rossii postrit' awianosiec, „Lenta”, 23 stycznia 2021 r., <https://lenta.ru/news/2021/01/23/avianos/>.

Wskazanie jako priorytetu konieczności dozbrojenia wojsk lądowych i wojsk powietrzno-desantowych jest w znacznym stopniu efektem wyciągnięcia wniosków z wojny na Ukrainie, gdzie bardzo istotne było użycie właśnie tych dwóch rodzajów sił zbrojnych. Może też być przesłanką do stwierdzenia, że Rosja, która osiągnęła już zdolności do prowadzenia działań ekspedycyjnych o stosunkowo niewielkiej skali, głównie z wykorzystaniem sił operacji specjalnych czy lotnictwa, planuje podniesienie zdolności do prowadzenia długotrwałych operacji wojskowych z użyciem znaczących sił i środków, w tym komponentu lądowego.

Planowane zakupy zaawansowanego technologicznie sprzętu wskazują jednocześnie, że Rosja będzie nadal zmierzała do uzawodowienia sił zbrojnych, stawiając przede wszystkim na przygotowanie żołnierzy kontraktowych, a pobór traktując z jednej strony jako element wsparcia, a z drugiej – jako sposób na przeszkolenie rezerw.

Biorąc pod uwagę coraz większe znaczenie, jakie we współczesnych konfliktach zbrojnych odgrywają bezzałogowe statki powietrzne, można stwierdzić, że w najbliższych latach Rosja skoncentruje się z pewnością na produkcji i wprowadzaniu do służby dronów i amunicji krążącej⁵⁶. Jest to wynik zarówno doświadczeń z operacji prowadzonych na wschodzie Ukrainy, jak i z wojny azerbejdżańsko-armeńskiej w Karabachu jesienią 2020 r.⁵⁷ We wcześniejszych latach Rosja miała problemy przede wszystkim z budową napędu dla dużych jednostek tego rodzaju, jednak położono znaczny nacisk na prace tego typu. O rosnącym znaczeniu bojowym takiego uzbrojenia świadczy też zapowiedź, że przetestowanie jego użycia będzie jednym z głównych celów ćwiczeń Zapad-2021⁵⁸, największego sprawdzianu gotowości bojowej zarówno rosyjskich SZ, jak i białoruskiej armii w 2021 r. Jest bardzo prawdopodobne, że w trakcie tych manewrów, które z uwagą będą śledzone m.in. w państwach NATO, Rosja zdecyduje się na wykorzystanie najnowocześniejszego uzbrojenia. Będzie to kolejna demonstracja siły, gdyż – biorąc pod uwagę wydarzenia polityczne z 2020 i 2021 r. – głównym celem ćwiczeń „Zapad” będzie zademonstrowanie gotowości Rosji i Białorusi do odparcia pełnoskalowej agresji ze strony państw Sojuszu.

Charakter planowanego przezbrojenia wskazuje też, że Rosja jest gotowa do obrony nie tylko własnego terytorium, ale także do interweniowania w państwach sąsiednich, które uważa za swoją strefę wpływów. Jest to zatem sygnał wysyłany zarówno w stronę Ukrainy, Gruzji, Mołdawii, mający je zniechęcić do zbliżania do struktur euroatlantyckich, zwłaszcza NATO, jak i do państw zachodnich, które próbowałyby ingerować w ten obszar geograficzny. Nowoczesne technologie (np. broń hipersoniczna), w rozwój których Rosja zamierza inwestować w kolejnych latach, mają być też bezpośrednim wyzwaniem wojskowym dla Stanów Zjednoczonych. Rosnące zdolności Rosji do prowadzenia działań ekspedycyjnych wskazują natomiast, że rosyjskie władze mogą rozważyć podjęcie operacji wojskowych w regionach, gdzie USA lub NATO aktywnie prowadzą działania, np. na Bliskim Wschodzie czy w Afryce Północnej.

Warto też zwrócić uwagę, że realizacja kolejnego PPU będzie ważnym bodźcem rozwoju rosyjskiego przemysłu zbrojeniowego. Zagwarantowanie tak znacznego finansowania ma też służyć jako wsparcie dla tej gałęzi gospodarki.

⁵⁶ A. Ramm, *Kuda lietit biespilotnaja awiacija*, „Niezawiesimoje wojennoje obozrienije”, 25 stycznia 2021 r., https://nvo.ng.ru/armament/2021-01-21/1_1125_aviation.html.

⁵⁷ A.M. Dwyer, A. Legieć, *Wojskowy wymiar konfliktu o Górski Karabach*, „Biuletyn PISM”, nr 241 (2173), 26 listopada 2020 r., www.pism.pl/publikacje/Wojskowy_wymiar_konfliktu_o_Gorski_Karabach.

⁵⁸ *Wojskije czasti obszcziewosjkowej armii ZWO w 2021 godu pijmut uczenie w SKSZU Zapad-2021*, Ministerstwo obrony Rosyjskiej Fiedieracyi, 2 stycznia 2021 r., https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12332886@egNews.

8. KONSEKWENCJE DLA POLITYKI ZAGRANICZNEJ I OBRONEJ ROSJI

Siły zbrojne odgrywają szczególną rolę nie tylko w rosyjskiej polityce bezpieczeństwa, ale również w polityce zagranicznej. Zdaniem rosyjskich decydentów w ciągu minionej dekady wzrosło znaczenie siły w stosunkach międzynarodowych, stąd konieczność utrzymania sprawnej armii zdolnej nie tylko do obrony własnego terytorium, ale również do prowadzenia operacji poza granicami kraju.

Realizacja PPU w latach 2011–2020 wskazuje, że mimo trudności związanych m.in. z kryzysem finansowym, sankcjami nałożonymi przez państwa zachodnie po 2014 r. czy pandemią COVID-19, rosyjskie władze są zdeterminowane, by zwiększać zdolności bojowe swoich sił zbrojnych. Dla Rosji stanowią one wyznacznik mocarstwowej pozycji państwa, a zdolność do podejmowania interwencji zbrojnych nie tylko w najbliższym otoczeniu międzynarodowym, ale i w innych regionach istotnych dla globalnego bezpieczeństwa (jak Bliski Wschód), jest kluczowa dla powrotu do roli supermocarstwa. Dzięki rozwojowi sił zbrojnych Rosja nie tylko dąży do równowagi strategicznej z USA, ale także stara się osiągnąć przewagę w odniesieniu do niektórych zdolności wojskowych – np. broni hipersonicznej.

Koncentracja na rozwoju sił strategicznych zabezpiecza rosyjskie interesy bezpieczeństwa, w tym utrzymanie statusu mocarstwa, w sytuacji, kiedy Rosja – w porównaniu z USA, ale również z Chinami – dysponuje znacznie mniejszymi środkami nie tylko na rozwój własnych sił zbrojnych, ale też na działania związane z tzw. „miękką” dyplomacją, jak promocja kultury czy języka.

Rzeczywisty rozwój systemów hipersonicznych, których oficjalnie nie ujęto w PPU 2011–2020, wskazuje z kolei że Rosja aktywnie poszukuje możliwości maksymalnego wykorzystania posiadanych przewag w dziedzinie technologii rakietowych i kosmicznych dla opracowania systemów, które przy znacznie mniejszym nakładzie środków będą w stanie wyrównać niekorzystny dla niej bilans sił z USA i NATO.

Znaczący wysiłek związany z przebrojeniem Sił Powietrzno-Kosmicznych był natomiast związany z podnoszeniem zdolności do prowadzenia szybkich operacji wojskowych i łatwego przerzutu niezbędnych jednostek i sprzętu. Był też efektem wskazania NATO i USA jako największych zagrożeń, mających możliwość przeprowadzenia ataku rakietowego przeciw Rosji.

Nowy lub głęboko zmodernizowany sprzęt był kierowany przede wszystkim do jednostek stacjonujących na zachodzie Rosji. W 2019 r. dowódca Zachodnim Okręgiem Wojskowym potwierdził, że wojska pancerne zostały całkowicie przebrojone w czołgi T-72B3M. Na zachód kraju w pierwszej kolejności były też kierowane unowocześnione czołgi T-80BWM, transportery BTRR-82A, bojowe wozy piechoty BMP-3, systemy Iskander czy nowe okręty dla Floty Bałtyckiej⁵⁹. Nowoczesny i zmodernizowany sprzęt trafiał też do Południowego Okręgu Wojskowego. Podobnie jak w przypadku Zachodniego Okręgu Wojskowego były to przede wszystkim czołgi T-72B3, BMP-3, BTR-82A oraz okręty dla Floty Czarnomorskiej i Floty Kaspijskiej⁶⁰.

Rozmieszczenie nowoczesnych systemów A2/AD, takich jak systemy Bał i Bastion, w obwodzie kaliningradzkim czy na anektowanym Krymie, doposażanie Flot Bałtyckiej

⁵⁹ Tankowaja armija ZWO zawierszyła pieriewoorużenije na tanki nowiejszej modernizacii T-72B3M, Ministerstwo obrony Rossijskoj Fiedieracyi, https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12251159@egNews

⁶⁰ Bolie 1,2 tys. jedinic nowowo woorużenija i techniki postawillieno w wojska JuWO w 2019 g., Ministerstwo obrony Rossijskoj Fiedieracyi, https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12269635@egNews

i Czarnomorskiej, tworzenie nowych zgrupowań w Zachodnim i Południowym Okręgu Wojskowym wskazują, że rosyjskie władze za największe wyzwanie dla swojego bezpieczeństwa nadal uznają NATO.

Działania te w kolejnych latach będą kontynuowane również w Arktyce, o czym m.in. świadczy utworzenie nowego okręgu wojskowego – Floty Północnej, który będzie stanowił wyzwanie dla państw północnej flanki Sojuszu. W ten sposób Rosja będzie chciała nadal zastraszać państwa NATO i prowadzić z nimi dialog z pozycji siły. Także w innych regionach będzie się starała budować pozycję ważnego gracza.

Jednocześnie rosyjscy eksperci zwracają uwagę, że jednostki Wschodniego i Centralnego Okręgu Wojskowego, które terytorialnie obejmują ponad 80% powierzchni Rosji, dysponują przestarzałym sprzętem, a najnowsze uzbrojenie otrzymują w ostatniej kolejności i niewielkiej liczbie⁶¹.

Rozwój poszczególnych systemów uzbrojenia wskazuje natomiast, że Rosja nadal będzie starała się zwiększać możliwości prowadzenia operacji wojskowych w swoim bezpośrednim sąsiedztwie. Sprawne i wyposażone w nowoczesny sprzęt siły zbrojne mają też gwarantować Rosji utrzymanie status quo na tym obszarze i kontrolę nad zamrożonymi konfliktami na obszarze b. ZSRR (Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach, Naddniestrze, Donbas i Krym).

Ponadto, choć wysiłki na rzecz przebrojenia Marynarki Wojennej nie odniosły sukcesu, Rosja stopniowo odtwarza swoje zdolności do prowadzenia operacji dalekomorskich. Biorąc pod uwagę, że to m.in. na nich będzie się koncentrował wysiłek modernizacyjny w najbliższych latach, można założyć, że Rosja będzie zwiększała obecność wojskową daleko poza bezpośrednie sąsiedztwo, pozyskując do współpracy partnerów z Afryki, Azji i Bliskiego Wschodu. Tworząc bazy morską i lotniczą w Syrii w 2015 r., Rosja już zwiększyła swoją obecność wojskową we wschodnim basenie Morza Śródziemnego. Można się też spodziewać, że w najbliższych latach rosyjskie władze podejmą też starania o utworzenie baz morskich w kolejnych państwach, np. w Libii czy Mjanmie.

Rola i znaczenie sił zbrojnych w polityce zagranicznej Rosji nadal będą rosły. Zdolności do prowadzenia operacji wojskowych zarówno w bliskim sąsiedztwie, jak i w innych państwach, Rosja będzie wykorzystywała do kształtowania polityki zagranicznej. Z jednej strony będzie się starała tworzyć wyzwania dla USA i innych państw NATO, natomiast tam, gdzie będzie to możliwe (jak miało to miejsce w przypadku Syrii, częściowo Libii czy sporu o Górski Karabach⁶²), będzie oferowała swoje zaangażowanie w rozwiązywaniu konfliktów, wykorzystując możliwości użycia sił zbrojnych do kontroli sytuacji. Jednocześnie przebrojenie sił zbrojnych i demonstrowanie ich możliwości bojowych Rosja będzie chciała wykorzystać do zwiększenia eksportu uzbrojenia i pozyskania dodatkowych dochodów.

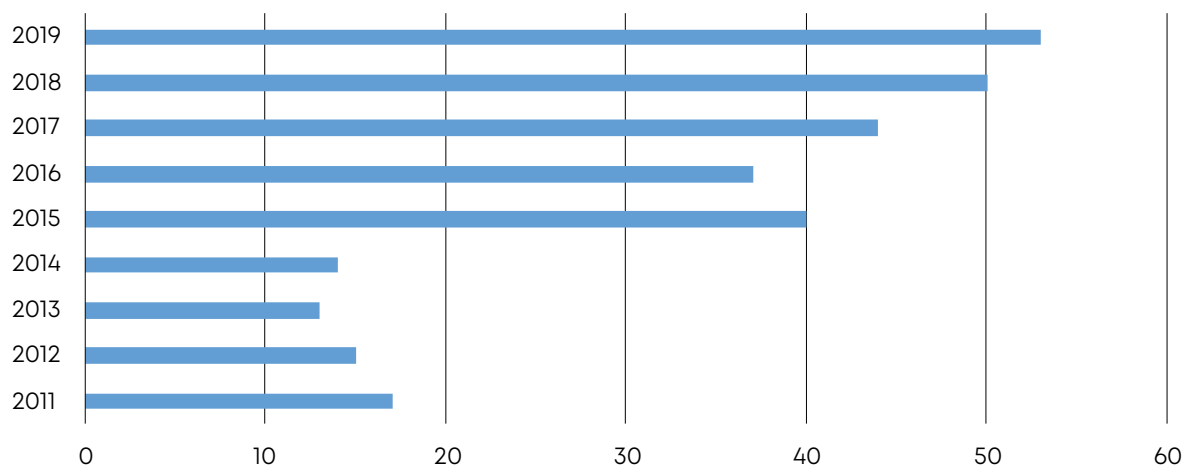
Warto też podkreślić, że wzmocnianie sił zbrojnych pełni funkcję konsolidującą rosyjskie społeczeństwo. W sierpniu 2020 r. zaufanie do armii wyraziło 66% ankietowanych Rosjan, co uplasowało siły zbrojne na pierwszym miejscu wśród instytucji państwowych⁶³. Ponadto w czasie realizacji PPW 2011–2020 znacząco – z 17% w 2011 r. do 53% w 2019 r. – wzrosła liczba osób uważających, że armia jest w stanie obronić państwo.

⁶¹ Patrz: A. Chrmaczichin, *Wostocznomu wojennomu okrugu nużna sowiermiennaja technika*, „Niezwawiesimoje wojennoje obozrienije”, 9 października 2020 r., https://nvo.ng.ru/nvo/2020-10-09/12_1112_advantages.html

⁶² A. Legieć, *Rosyjski rozejm – perspektywy konfliktu o Górski Karabach*, „Biuletyn PISM”, nr 246 (2178), 30 listopada 2020 r., www.pism.pl/publikacje/Rosyjski_rozejm__perspektywy_konfliktu_o_Gorski_Karabach.

⁶³ *Dowierije institutam*, Centrum im. Lewady, www.levada.ru/2020/09/21/doverie-institutam.

WYKRES 4. RESPONDENCI, KTÓRZY NA PYTANIE, CZY ARMIA JEST W STANIE OBRONIĆ ROSJĘ, ODPOWIEDZIELI "ZDECYDOWANIE TAK" (W PROCENTACH)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Rossijskaja armija*, Centrum im. Lewady, www.levada.ru/2019/06/18/rossijskaya-armiya-3/

Z sondażu przeprowadzonego przez Centrum Lewady w maju 2019 r. wynika także, że aż 82% ankietowanych opowiedziało się za przekazaniem większych środków budżetowych na cele społeczne, natomiast konieczność zwiększenia środków na finansowanie armii poparło zaledwie 12% respondentów⁶⁴.

⁶⁴ *Rossijskaja armija*, Centrum im. Lewady, www.levada.ru/2019/06/18/rossijskaya-armiya-3/

9. WNIOSKI DLA POLSKI I NATO

W czasie realizowania PPU 2011–2020 Rosja skoncentrowała się na tych zdolnościach, które pozwalały jej utrzymać status mocarstwa wojskowego oraz miały stanowić jak największe wyzwanie dla państw NATO. Prowadzona modernizacja sił zbrojnych pozwala Rosji na przeprowadzenie przynajmniej jednej pełnoskalowej operacji zbrojnej (angażującej co najmniej siły dwóch armii) lub dwóch na mniejszą skalę (przy mniejszym zaangażowaniu sił lub z wykorzystaniem jednego komponentu, np. sił powietrznych).

Wchodzące do służby nowe bądź zmodernizowane typy uzbrojenia w pierwszej kolejności trafiały zatem do jednostek dyslokowanych w zachodniej części Rosji. Dotyczyło to zarówno sprzętu dla Wojsk Lądowych, Sił Powietrzno-Kosmicznych, jak i Marynarki Wojennej.

Celem rozmieszczenia systemów antydostępowych w obwodzie kaliningradzkim i na okupowanym Krymie było znaczące utrudnienie prowadzenia przez NATO działań lotniczych i morskich na morzach Bałtyckim i Czarnym w przypadku kryzysu i konfliktu. W tym samym celu w tych właśnie rejonach Rosja rozmieszczała też nowoczesne systemy rakietowe (np. Iskander) i środki walki radioelektronicznej. Pociski Kalibr, będące na wyposażeniu Floty Czarnomorskiej, Bałtyckiej i Floty Kaspijskiej, są w stanie razić cele w większości europejskich państw NATO, w tym kluczowe instalacje i bazy wspierające ewentualną operację NATO na wschodniej flance.

Koncentracja Rosji na wzmacnianiu potencjału wojskowego na jej zachodnim kierunku strategicznym utrzyma się w kolejnych latach i będzie rodziła dalsze konsekwencje dla NATO oraz europejskich sąsiadów Rosji. Biorąc pod uwagę, że Rosja nie zaprzestała produkcji rakiet średniego zasięgu 9M729, systemy te – wysoce mobilne, bo korzystające z platform kołowych – mogą znaleźć się na zachodzie tego państwa w dowolnym momencie, stanowiąc zagrożenie dla niemal wszystkich europejskich członków NATO, Ukrainy, Szwecji i Finlandii. Z kolei pociski Cyrkon będą stanowiły wyzwanie przede wszystkim dla państw północnej flanki NATO, gdyż to w tym regionie będą głównie operować okręty, z których będą one wystrzeliwane.

Warto też podkreślić, że dekada stosunkowo udanej modernizacji technicznej rosyjskich sił zbrojnych istotnie zmieniła sytuację bezpieczeństwa w bezpośrednim otoczeniu Polski. Nowoczesne uzbrojenie sprawia, że Rosja zwiększyła zdolności do przeprowadzenia operacji wojskowej na zachodnim kierunku strategicznym. Szczególną uwagę warto zwrócić na systemy rakietowe – w 2011 r. Rosja nie dysponowała wyrzutniami systemów Iskander w obwodzie kaliningradzkim ani systemami Kalibr, w które wyposażone są obecnie korwety proj. 22800 Karakurt stacjonujące na Morzu Bałtyckim (w porcie wojskowym w Bałtyjsku).

Oznacza to, że Sojusz, zarówno w swoim planowaniu obronnym, jak i kolejnej koncepcji strategicznej, powinien jednoznacznie uznać zagrożenia płynące ze strony Rosji jako kluczowe dla swojego bezpieczeństwa. Rosja cały czas poszerza bowiem możliwości eskalacji horyzontalnej podczas jednoczesnego prowadzenia działań przeciw państwom wschodniej, północnej i południowej flanki Sojuszu. Sądząc po efektach i planach przebrojenia, będzie ona zdolna do przeprowadzenia co najmniej dwóch jednoczesnych dużych operacji wojskowych, z czego jednej o kompleksowym charakterze, obejmującej poważne zaangażowanie większości rodzajów sił zbrojnych. Tym samym głównym zadaniem NATO powinno pozostać zapewnienie wiarygodnej obrony państw członkowskich przez wzmacnianie zdolności konwencjonalnych i jądrowych.

TABELA 3. NAJWAŻNIEJSZE RODZAJE ROSYJSKIEGO UZBROJENIA W KLASYFIKACJI NATO.

Nazwa rosyjska	Klasyfikacja NATO
Systemy raketowe i obrony powietrznej	
S-300	SA-10 Grumble
S-400	SA-10C
Chrizantiema S	AT-15 Springe
Buk-M2	Grizzly
Iskander-M	SS-26 Stone
Bał	SSC-6 Sennight
Bastion	SSC-5 Stooge
Ch-101	AS-23 Kodiak
RS-20 Wojewoda	SS-18 Satan
RS-28 Sarmata	SS-X-30
RS-24 Jars	SS-29
RS-26 Rubież	SS-X-31
Topol	SS-25 Scikle
Topol-M	SS-27 Sickle B
3M22 Cyrkon	SS-N-33
9M729	SSC-8
Buriewiestnik	SSC-X-9 Skyfall
2M39 Posejdon	Kanyon
Kalibr	Club
Okrety	
Określ. proj. 877 Płatus	Kilo
Samoloty	
MiG-29	Fulcrum
MiG-31	Foxhound
MiG-35	Fulcrum-F
Su-25	Frogfoot
Su-27	Flanker-B
Su-30	Flanker-C
Su-35	Flanker-E
Su-57	Felon
Jak-130	Mitten
Tu-22M3	Backfire
Tu-95	Bear
Tu-160	Blackjack
Ił-20M	Coot-A
Ił-76	Candid
Ił-78	Midas
An-124 Ruslan	Condor
Śmigłowce	
Ka-52	Hokum-B
Mi-8	Hip
Mi-24	Hind
Mi-26	Halo
Mi-28	Havoc
Mi-35	Hind-D

Opracowanie własne.

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) jest jednym z najważniejszych ośrodków analitycznych w Europie Środkowej i Wschodniej. Sytuując się pomiędzy światem polityki a niezależną analizą, PISM zapewnia wsparcie decydentom i dyplomatom, inicjuje publiczną debatę ekspercką oraz upowszechnia wiedzę o współczesnych stosunkach międzynarodowych. Działalności PISM przyświeca przekonanie, że proces podejmowania decyzji na arenie międzynarodowej powinien się opierać w jak największym stopniu na wiedzy płynącej z rzetelnych i wiarygodnych badań.

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS
UL. WARECKA 1A, 00-950 WARSZAWA
TEL. (+48) 22 556 80 00
FAKS (+48) 22 556 80 99
PISM@PISM.PL
WWW.PISM.PL